

TARTU ÜLIKOOL

ÕIGUSTEADUSKOND

Karistusõiguse osakond

Kaisa Kärmik

VIDEOSALVESTISED JA FOTOD TÕENDINA

Magistritöö

Juhendaja

Ph.D. Andreas Kangur

Tartu

2023

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Videosalvestised ja fotod tõendiliikidena.....	7
1.1. KrMS § 63 lg 1 tõlgendamine.....	8
1.2. Videosalvestised ja fotod tõendina võrdluses Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi tõendamisreeglitega.....	17
2. Videosalvestiste ja fotode kogumine, vormistamine ja kasutamine tõenditena	26
2.1. Videosalvestiste ja fotode autentsus	27
2.2. Videosalvestiste ja fotode kogumine, vormistamine ning kasutamine kohtus	32
3. Teiste menetlusliikide käigus saadud videomaterjalid ja fotod tõenditena kriminaalmenetluses	42
3.1. Väärteomenetluse käigus saadud videomaterjalid ja fotod.....	42
3.2. Haldus- ja halduskohtumenetluse käigus saadud videomaterjalid ja fotod	50
Kokkuvõte	59
Video Recordings and Photos as Evidence	63
Kasutatud kirjandus	69
Kasutatud õigusaktid	71
Kasutatud kohtupraktika.....	73

Sissejuhatus

Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 63 lg 1 kohaselt on kriminaalmenetluses tõenditeks kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoimingu, kohtuistung ja jälitustoimingu protokoll või videosalvestis. Sama sätte lisab, et tõend on ka muu dokument ja foto või film või muu teabetalletus.¹ Kuna KrMS § 60 lg 1 järgi tugineb kohus kriminaalasja lahendamises asjaoludele, mis on tunnistatud tõendatuks või on üldtuntud, siis on sellest järeldatav ka eelloetletud tõendite olulisus kriminaalmenetluse raames ja seadusandja eesmärk neid tõendiliike just selliselt eristada.

Videosalvestised ja fotod on KrMS § 63 lõikes 1 teiste tõendiliikide seas sõnaselgelt eraldi tõenditena loetletud. Teisalt tõusetub kriminaalmenetluse seadustiku erinevaid sätteid nagu KrMS §§-d 149 ja 150 ning õiguskirjandust lisaks lugedes lahendamata vastuolusid nende kui kriminaalmenetluse tõendiliikide spetsiifilisemate aspektide osas, mis praktikas võivad menetluse tulemuse juures suurt tähtsust omada. Sellest tulenevalt on magistritöö põhifookus suunatud videosalvestiste ja fotode õiguslikule olemusele tõendiliikidena ning nende vormistamist puudutavatele aspektidele mitmest eri lähtenurgast. Eelkõige keskendutakse selle välja selgitamisele, kas videosalvestisi ja fotosid tuleks KrMS § 63 lg 1 ning teiste kriminaalmenetluse seadustiku sätete kohaselt käsitleda eraldiseisvate tõendiliikidena või saab nende puhul olla tegemist üksnes näiteks mõne protokolliga lisadega.

KrMS § 211 lg-te 1 ja 2 kohaselt on kohtueelse menetluse eesmärk koguda tõendusteavet, luua kohtumenetluseks tingimused ning selgitada välja kahtlustatavat ja süüdistatavat õigustavad ning süüstavad asjaolud. Prokuratuur kohtueelse menetluse juhina peab aga prokuratuuriseaduse (ProkS) § 1 lg 1 kohaselt lisaks tagama muuhulgas kohtueelse menetluse tulemuslikkuse ja esindama kohtus riiklikku süüdistust.² Seega on oluline analüüsida ja lahendada tõendeid puudutavaid probleemkohti, sest sellest võib oleneda ka üldisemas mõttes kohtueelse menetluse eesmärgi täitmine.

Eeltoodule tuginedes saab seetõttu tõdeda, et käesoleva magistritöö teema aktuaalsus on ajas ning ka territoriaalses mõttes püsiv, sest tõendite kogumine kohtueelse menetluse raames leiab aset üle Eesti pea konstantselt. Täiendavalt saab lisada, et töö autorile teadaolevalt ei ole

---

¹ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 45.

² Prokuratuuriseadus. – RT I, 02.06.2020, 8.

videosalvestisi ja fotosid konkreetselt kui tõendiliike kriminaalmenetluses ning nende kogumist ja kasutamist puudutavaid aspekte varasemalt aga lähemalt uuritud. Teema käsitus tõstatab see-eest hulgaliselt õigusaktidest tõusetuvaid ja õiguspraktikas esineda võivaid küsimusi ning annab läbi uurimisküsimustele vastamise neile ka lahendusi.

Sellega aitab magistritöö kaasa seaduse mõtte ühtlustatumale mõistmisele just praktilisest vaatest ja vajadusest lähtuvalt ning annab kriminaalmenetluse läbiviijatele ja teistele praktikutele ülevaate sellest, kuidas koguda, vormistada ja kasutada töös käsitletavaid tõendeid kriminaalmenetluses selliselt nagu seda nõuab Eesti kohtupraktika, sätestab Eesti õiguskord ja kirjeldab eesti- ning välismaine õiguskirjandus. Magistritöö teema on aktuaalne veel ka seetõttu, et kuna videosalvestis ei kuulunud „Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaande“ koostamise ajal veel kriminaalmenetluse tõendite loetellu³ ja on tõendiliigina määratletud alles 2015. aastal tehtud seaduse muudatusest⁴, siis puudub ka sellest aspektist lähtudes varasem lähem kirjeldus ja analüüs.

Käesoleva magistritöö eesmärk on leida lahendus eespool kirjeldatud uurimisprobleemile ehk anda põhjalik analüüs videosalvestiste ja fotode kui tõendiliikide olemusest ning nende kogumist, vormistamist ja kasutamist puudutavatest probleemkohtadest. Teisisõnu on autori eesmärgiks magistritööga koostada asjaomastele praktikutele ja teistele antud valdkonnaga kokku puutujatele õiguslikust analüüsist lähtuv potentsiaalse juhendmaterjalina kasutatav kirjutis, mis annaks vastused selle käsitlemata teema uurimuslikele ja praktilistele küsimustele.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks leiab autor töö teema käsitlemisel vastused uurimisküsimustele, mis võimaldavad teemat avada nii teoreetilisest kui ka praktilisest vaatenurgast. Töö uurimisküsimusteks on: milliste tõendiliikidena on videosalvestised ja fotod KrMS § 63 lg 1 mõttes kriminaalmenetluses käsitatavad; kuidas hinnata videosalvestiste ja fotode tõenditena kasutamisel nende autentsust; kuidas peab kriminaalmenetluses olema fikseeritud videosalvestiste ja fotode kui tõendite käitlusahel; kas tõendina on lubatavad nii digitaal- kui ka analoogvormis tõendid ning kuidas neid kohtus kasutada; millistel tingimustel on teiste menetlusliikide ehk väärteo- ja haldusmenetluste käigus saadud videomaterjalid ja fotod kriminaalmenetluses tõenditena lubatavad.

---

³ Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kergandberg, E. KrMS § 63. – Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.

⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.

Autor käsitleb töö teemat kolmes suuremas peatükis ning kõik peatükid on ühtlasi jaotatud kaheks alapeatükiks, et teema avamine oleks liigendatum ja seega ka loogilisemalt jälgitavam. Magistritöö esimeses peatükis käsitletakse videosalvestiste ja fotode olemust ning erinevaid vastuolulisi aspekte nende kui tõendiliikide osas. Selle käigus analüüsitakse seaduses toodud tõendite loetelu tõlgendamist, võrreldakse Eesti õiguskorras sätestatud tõendiliikide käsitlust Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide regulatsioonidega ning pakutakse lahendusi vastuolude kõrvaldamiseks.

Magistritöö teises peatükis antakse ülevaade nimetatud tõendiliikide kogumist, vormistamist ja kohtus kasutamist puudutavatest põhimõtetest ning analüüsitakse nende tõendiliikide vormi ja selle vormi usaldusväärust. Kolmandas peatükis käsitletakse teistes menetlusliikides nagu väärteo- ning haldusmenetlustes kogutud videomaterjalide ja fotode kriminaalmenetluses tõendina kasutamise lubatavust. Lõpetuseks tuuakse kokkuvõtlikult välja magistritöös käsitletud uurimisküsimused ning antakse ülevaade neile leitud lahendustest ja töös tehtud järeldustest.

Autor on töö koostamisel kasutanud allikmaterjalina nii üldisemalt tõendeid, tõendamist ja kriminaalmenetlust kui ka konkretiseeritumalt videosalvestisi ja fotosid kui tõendeid käsitlevat õiguskirjandust, et avada magistritöö teemat võimalikult laias ulatuses. Andmaks teema käsitlemisele mitmekülgsemaid analüüsivõimalusi ja et lisada võrdlusmomente Eesti õiguse ning vastavalt Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide õiguse vahel, on allikmaterjalina kasutatud ka teemakohast ingliskeelset õiguskirjandust. Tõlked inglise keelest eesti keelde on autor teostanud veebisõnaraamatute abil ise.

Veel on magistritöös kasutatud just uurimisobjektina Eesti õiguskorras kehtivaid õigusakte. Autor on magistritöö koostamiseks töötanud läbi veel ka olemasolevat Tartu ja Tallinna Ringkonnakohtute ning Riigikohtu praktikat, mis käsitleb videosalvestisi ja fotosid kui tõendeid kriminaalmenetluses, et koondada kohtupraktika seisukohad koos õiguskirjanduses ning õigusaktides sisalduvaga ühtseks põhjalikuks ülevaateks. Magistritöö koostamiseks asjakohase kohtupraktika leidmiseks kasutati Riigi Teataja veebilehel vahelehe „Kõik kohtumenetlused“ vahesakki „Kriminaalmenetlus“ ning vastavate kohtuastmete ja sõnaotsingu võimalusi.

Magistritöö koostamisel on kirjutamise metoodikana kasutatud Eesti kõrgemate kohtute kohtupraktika ehk Tartu ja Tallinna Ringkonnakohtute ning Riigikohtu praktika läbitöötamist

ja analüüsimist. Seda toetab teemakohase eesti- ja ingliskeelse õiguskirjandusliku materjali käsitlemine, selle analüüsiv ja tõlgenduslik täiendamine autori poolt ning leitud kokkuvõtete tegemine. Seega saab töö metoodikat kirjeldada kui kohtupraktikast lähtuvat andmekogumis- ja tõlgendusmeetodi kombinatsiooni teoreetilises kirjanduses ja õigusaktides sõnastatu tõlgenduse ning järeldustega.

Märksõnad: tõendid (jur.), digitaalsed tõendid (jur.), kriminaalmenetlus, seaduste tõlgendamine, uurimistoimingud (jur.)

1. Videosalvestised ja fotod tõendiliikidena

Lähtudes pelgalt seaduse sõnastusest, ei pruugi esmapilgul tekkida kahtlust selles, kas videosalvestised ja fotod on tõenditeks kriminaalmenetluse seadustiku mõttes, sest KrMS § 63 lõikes 1 toodud loetelus on need selgelt tõenditena nimetatud. Teisalt tuleb rõhutada, et küsimus ei olegi niivõrd asjaolus, kas need on tõenditena loetletud, kuivõrd seisneb probleemkoht nende käsitamises iseseisvate tõendiliikidena.

Kriminaalmenetluse seadustikust tõusetub nimelt põhimõtteline sisuline vastuolu eelkõige KrMS § 63 ning §§-de 148, 149 ja 150 vahel. Ning võib väita, et seni on üheselt lahendamata jäänud sellest vastuolust tõusetuv küsimus: kas videosalvestised ja fotod on iseseisvad tõendiliigid või tuleb neid siiski käsitada teiste tõendiliikide lisadena. Käesolevas peatükis avatakse seega esmalt videosalvestise ja foto kui mõistete sisu ning neid otseselt puudutavate sätete tõlgendamist ning seejärel tuuakse saadud järelduste kõrvale võrdluseks näiteid Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide tõendamisreeglitest.

Andes aga sissejuhatuseks mõista sellest, kui oluline on tõendite ja seega nende ühtse käsitamise roll, saab lisada järgmist. Põhiõiguste kontekstis on öeldud, et tõenditele peavad tuginema nii süüdimõistvad kui õigeksmõistvad kohtuotsused ja et tõendamist saabki pidada kriminaalmenetluse keskseks osaks⁵ ning seda eesmärgiga tagada kohtuotsuste usaldusväärsus võimalikult suures ulatuses⁶. Seega, kui tõendite kogumisel ja hiljem tõendamisel esineb puudujääke näiteks tõendite korrektsuses, siis võib selle tulemusel olla mõjutatud kogu kohtuotsus kui tervik.

Eesti kõrgemate kohtute praktikat videosalvestiste ja fotode kui tõendite suunal võib pidada pigem väikesearvuliseks. Nimelt on 12. oktoobri 2022. aasta seisuga Tartu Ringkonnakohtul ja Tallinna Ringkonnakohtul vastavalt 66 ja 79 kriminaalmenetluse raames tehtud kohtulahendit, mis sisaldavad sõna „videosalvestis“. Sõna „foto“ sisaldab samade parameetrite kohaselt 106 Tartu Ringkonnakohtu ning 176 Tallinna Ringkonnakohtu lahendit. Riigikohtu praktikas leidub aga üksnes 18 sõna „videosalvestis“ ning 38 sõna „foto“ sisaldavat kohtulahendit.⁷

⁵ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. 3. tr. Tallinn: Juura 2019, lk 241.

⁶ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 243.

⁷ Riigi Teataja. Kõik kohtumenetlused. Kriminaalkohtumenetlus. –
<https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/kriminaalkohtumenetlus.html> (12.10.2022).

Tuleb arvesse võtta, et sugugi mitte kõik nendest kohtulahenditest ei selgita sisuliselt videosalvestise ja foto tõenditena käsitamist ning et paljud lahenditest on tehtud ajal, mil videosalvestis polnud veel KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud. Seega kohtupraktikat küll leidub, kuid siiski küllalt vähe ning see kinnitab tõdemust, et antud teema on tõepoolest jäänud seni põhjalikuma analüüsita.

1.1. KrMS § 63 lg 1 tõlgendamine

Selgitamaks käesoleva peatüki struktuuri ning alateema käsitamist üldisemas mõttes ühtse tervikuna tuleb märkida järgmist. KrMS § 63 lõikes 1 toodud loetelu nimetab nimelt nn ranged tõendid.⁸ Ka videosalvestis kuulub sarnaselt fotole rangete tõendite alla ehk ei kvalifitseeru vabatõendiks⁹, sest kehtiva õiguse järgi sisaldub videosalvestis just KrMS § 63 lg 1 loetelus nagu see ka teiste rangete tõendite puhul nõudeks on¹⁰. Järelikult on antud töö ja ka muus kontekstis võimalik käsitleda videosalvestist ja fotot kui tõendeid võrdsetel põhimõtetel, kuna formaalselt on mõlema puhul tegu rangete tõenditega. Lisaks sätestab KrMS § 61 lg 1, et ühelgi tõendil pole ette kindlaksmääratud jõudu, mis kinnitab eelnevalt järeldatut ehk võimalust võrrelda videosalvestist ja fotot kui kahte tõendiliiki kriminaalmenetluses vähemalt üldises plaanis tõendeid puudutavas võrdsetel põhimõtetel. Esmalt võetakse käsitluse alla aga videosalvestis.

Mõistet „videosalvestis“ võib Eesti õiguse mõttes pidada küllaltki uueks ja seda põhjusel, et tõendiliigina lisati see KrMS-i alles 2015. aastal kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadusega¹¹ ja vastav muudatus jõustus alles kriminaalmenetluse seadustiku 01.09.2016. aasta redaktsiooniga¹². Sellega sätestati KrMS § 63 lg 1 uueks ja ka käesoleva töö koostamise hetkel kehtivaks sõnastuseks: „Tõend on kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoiming, kohtuistung ja jälitustoiming

⁸ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008, lk 284.; Kergandberg, E. KrMS § 63/4.

⁹ Kergandberg, E. KrMS § 63/4.

¹⁰ Kergandberg, E. KrMS § 63/4.

¹¹ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.

¹² Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 20.05.2016, 7.

protokoll või videosalvestis, samuti muu dokument ning foto või film või muu teabetalletus.“¹³

Enne vastavat muudatust kehtinud redaktsioonis oli KrMS § 63 lg 1 sõnastus olnud aga järgmine: „Tõend on kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoiming, kohtuistung ja jälitustoiming protokoll või muu dokument ning foto või film või muu teabetalletus.“¹⁴ Seadusandja nägi seega vajadust lisada ainsa uue tõendiliigina tõendite loetellu videosalvestise, mis samas oli juba eelnevalt näiteks KrMS §§-des 150 ja 156 sätete sõnastusest lähtudes lisana nimetatud¹⁵.

Võttes vaatluse alla KrMS § 63 lõikesse 1 kaasa toonud seaduse muudatuse eelnõu seletuskirja, siis nähtub, et uurimistoiming videosalvestis otsustati uurimistoiming protokolliga kõrvalt eraldi tõendiliigina lisada uurimisasutuste koormuse vähendamiseks. Täpsemalt on selle all mõeldud olukordi, kus näiteks vaatlust tuleks üksikasjalikult protokollida, kui samas on võimalik see hoopis videosalvestada. Seletuskirja kohaselt ei olnud videosalvestise tõendina lisamise eesmärk vabastada uurimisasutusi protokollimise kohustusest, vaid anda võimalus piirduda menetlustoiminguga käigu ja uurimistulemuste kirjeldamisel vähema üksikasjalikkusega juhtudel, kui toiming on videosalvestatud.¹⁶

Seletuskirjas viidati ka KrMS §-le 290¹ näitamaks, et videosalvestist saab pidada iseseisvaks tõendiks.¹⁷ KrMS § 290¹ sõnastusest aga nähtub, et säte ei seo videosalvestist protokolliga olemasoluga nagu seda teeb KrMS § 63 lg 1. Nähtub ju KrMS § 290¹ lõikest 1, et kohus võib lubada tõendina esitada kohtueelses menetluses antud ütlusi kui need on videosalvestatud ning seejuures ei maini säte teise alternatiivina näiteks protokolliga. Seega ei saa autori hinnangul neid paragrahve niivõrd otseselt analoogia korras võrrelda.

Seaduse tekst ise „videosalvestise“ mõistet selle sisulise tähenduse avamise mõttes aga ei selgita. Siiski saab § 63 lõike 1 sõnastusest sissejuhatuses täpsustada, et KrMS mõistab

¹³ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.; Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 45.

¹⁴ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 20.05.2016, 6.

¹⁵ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 20.05.2016, 6.

¹⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 770 SE I seletuskiri, lk 5. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-cce202a5524d/Kriminaalmenetluse+seadustiku+ja+teiste+seaduste+muutmise+seadus> (05.12.2022).

¹⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 770 SE I seletuskiri, lk 5. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-cce202a5524d/Kriminaalmenetluse+seadustiku+ja+teiste+seaduste+muutmise+seadus> (05.12.2022).

videosalvestisena just uurimistoimingu, kohtuistungi ja jälitustoimingu videosalvestisi. Kuna nimetatud sätte sõnastusest nähtub, et seadusandja ei ole seaduse loetelu jätnud lahtiseks, siis võib sellest justkui järeldada, et teisi võimalikke videomaterjale, sh muudes menetlustes saadud materjale, ei saa kriminaalmenetluses tõenditena kasutada. Seda aspekti käsitletakse lähemalt aga töö kolmandas peatükis.

Hulgaliselt küsimusi tekitab KrMS § 150, mis reguleerib võrreldes KrMS § 63 lõikega 1 videosalvestist veidi lähemalt. Nimelt sätestab § 150 lõige 1, et uurimis- või muu menetlustoimingu või selle tervikliku osa võib filmida või heli- või videosalvestada. Säte jätab aga selgusetuks, mis eristab antud lõike tähenduses toimingu filmimist selle videosalvestamisest ning seda ei ava ka „Kriminaalmenetluse seadustik. Kommenteeritud väljaanne“¹⁸. Selle aspekti välja selgitamine omab aga tähtsust üldisemas mõttes videosalvestise kui eraldiseisva tõendi sisustamisel.

KrMS § 150 lõige 3 sätestab seoses videosalvestisega, et uurimis- või muu menetlustoimingu videosalvestise põhjal koostatakse uurimis- või menetlustoimingu protokoll ning on rõhutatud, et videosalvestisena talletatakse vajalik info lisaks protokollile¹⁹. Samas on § 150 kontekstis viidatud otseselt KrMS §-le 148, mis käsitleb uurimis- või muu menetlustoimingu protokollile lisasid ning mille osas on viitega Riigikohtu lahendile nr 3-1-1-21-09 leitud, et videosalvestis tuleb vormistada konkreetse toimingu lisana ja et seda saab iseseisva tõendina hinnata üksnes vastuolu esinemisel protokolliga.²⁰ Tuleb aga märkida, et nende seisukohtade arvestamisel on kindlasti vajalik meeles hoida, et siis ei olnud videosalvestis veel KrMS § 63 lõikes 1 tõendiliigina nimetatud ning see asjaolu võib mõjutada nende seisukohtade asjakohasust.

Järelikult tuleb videosalvestise kui eraldiseisva tõendiliigi staatusest KrMS § 63 lõike 1 tõlgendamise valguses siiski lähtuda vähemalt mõnel määral ka §-s 150 sätestatust. Järelduste tegemiseks on oluline võtta arvesse aga olemasolevate kirjanduslike allikate koostamise ajahetke ning võimalikult suures ulatuses kohtupraktikat.

Videosalvestise mõiste ja seega KrMS § 63 lg 1 tõlgendamisel on seisukohti esmalt võimalik leida Riigikohtu praktikast. Nimelt on kriminaalkolleegium 2016. aastal viitega KrMS § 63

---

¹⁸ Soo, A. KrMS § 150/1.

¹⁹ Soo, A. KrMS § 150/1.

²⁰ Soo, A. KrMS § 150/1.; Soo, A. KrMS § 148/2.; RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09, p 9.1.

lg-le 1 rõhutanud, et ülekuulamisest tehtud videosalvestise puhul ei ole tegemist ülekuulamisprotokollist eraldiseisva tõendiga, vaid seda saab pidada protokolliga lahutamatuks osaks. Täpsustati ka, et sellisel juhul pärineb teave samast tõendiallikast, kuid on lihtsalt erinevas vormis talletatud.²¹ Kuna ülekuulamine on üks võimalikest uurimistoimingutest²², siis kinnitab Riigikohtu tõlgendus eespool järeldatud tõsiasi, et videosalvestist ennast ei saa käsitada eraldiseisva tõendina, vaid see saab olla üksnes KrMS-is nimetatud (nt protokolliga) juurde kuuluv.

Riigikohus on ka kohtuistungist tehtud videosalvestise osas viitega KrMS § 155 lõikele 2² leidnud, et kohtuistungist tehtud videosalvestis on kohtuistungist protokolliga lahutamatu lisa ning vastuolude korral lähtutakse videosalvestisest.²³ Selgitusena on öeldud, et vastuolu all on mõeldud olukorda, kus protokoll või salvestis ei anna edasi tegelikult toimunut ning sel juhul lähtutakse eeldusest, et neist kahest on tõsem salvestis. Seda põhjusel, et salvestis on vähem vea- või võltsinguldis.²⁴ Viimane seisukoht võetakse lähemalt käsitlemise alla töö järgmises peatükis. Kirjeldatust nähtub aga taaskord tõdemus, et videosalvestist ei saa protokollist eraldiseisvana käsitada, sest seadusandja näeb videosalvestist tõendina üksnes siis, kui seda on vaja protokolliga võrrelda. Täpsustusena tuleb lisada, et töös analüüsitakse muuhulgas kohtuistungist videosalvestist just tõendi kontekstis, sest seadusandja on selle selliselt KrMS § 63 lg 1 loetelusse lisanud.

Ühest küljest saab väitega, et videosalvestis saab olla vaid lisa, nõustuda, sest ka KrMS § 156 lõikest 1 tulenevalt on kohtuistungist videosalvestamise üle otsustamine kohtu võimalus ja diskretsioon ning mitte kohustus. Samuti tuleneb KrMS § 148 lõikest 1, et tõendusteabe võib vajadusel korral talletada ka videosalvestisel. On selgitatud, et videosalvestis täidab sel juhul menetlustoimingu lisana protokolliga näitlikustamise eesmärgi.²⁵ Teisalt tekib sellest taaskord küsimus, miks on siiski muuhulgas kohtuistungist videosalvestis sätestatud KrMS § 63 lõikes 1 eraldi tõendina, kui selle all peetakse endiselt silmas üksnes kohtuistungist protokolliga lisa.

---

²¹ RKKKo 01.02.2017, 3-1-1-109-16, p 18.

²² Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn: Juura 2006, lk 260.

²³ RKKKo 05.05.2017, 3-1-1-114-16, p 11.

²⁴ Soo, A. KrMS § 155/3.; Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 599 SE I seletuskiri, lk 24. – [https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ab9521d9-5558-45b8-c93a-b5122208c53b/Kriminaalmenetluse+seadustiku+muutmise+ja+sellega+seonduvalt+teiste+seaduste+muutmise+s eadus \(01.12.2022\).](https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ab9521d9-5558-45b8-c93a-b5122208c53b/Kriminaalmenetluse+seadustiku+muutmise+ja+sellega+seonduvalt+teiste+seaduste+muutmise+s eadus (01.12.2022).)

²⁵ Soo, A. KrMS § 148/1.

Vastust sellele põhimõttelisele küsimusele ei anna ka eespool viidatud kriminaalmenetluse seadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri, millega videosalvestis tõendina KrMS § 63 lõikesse 1 lisati. On vaid öeldud, et videosalvestis on protokolliga võrreldes vahetu tõend ning mitte reproduktsioon.²⁶ Kohtuistungis videosalvestis ilma kohtuistungis protokollita ei saa ka KrMS § 339 lg 1 p-st 10 lähtudes kõne alla tulla, sest protokollide puudumine tooks kaasa menetlusõiguse olulise rikkumise ning § 341 lg 1 kohaselt kohtuotsus tühistataks.²⁷ Seega puudub ka selles osas põhjendus, miks on seadusandja pidanud vajalikuks sõnastada kohtuistungis videosalvestise eraldi tõendiliigina, kui seadus välistab protokollide puudumise võimaluse.

Jälitustoimingu videosalvestise kui kolmanda KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud videosalvestise tõendina käsitamise puhul tuleb pöörduda KrMS § 126¹⁰ lõigete juurde, mis reguleerivad jälitustoimingu protokollide koostamist. Sätte lg 1 kohaselt koostatakse jälitustoiminguga kogutud teabe alusel jälitustoimingu protokoll ning lõige 2 lisab, et sellele protokollile lisatakse vajaduse korral muuhulgas videosalvestis. Taaskord on iseloomulikeks sõnadeks videosalvestise puhul „lisatakse“ ning „vajadusel“, mis kinnitab järeldust, et seadusandja on tõendina mõistnud siiski protokollide ja et videosalvestist tuleb praktilises vaates käsitada üksnes lisana.

Enne 2015. aasta seaduse muudatust²⁸ leiti viitega Riigikohtu lahendile number 3-1-1-63-08, et võrreldes varasema kriminaalmenetluse koodeksiga (KrMK)²⁹ ei ole jälitusprotokollile lisataval teabetalletusel enam iseseisvat tõenduslikku tähendust ning et kohtuotsuses saab tugineda vaid jälitusprotokollile kui tõendile.³⁰ Ajakohast Riigikohtu kohtupraktikat jälitustoimingu videosalvestise sisulisema käsitlemise kohta paraku aga ei leidu ning seega puudub kõrgeima kohtuastme seisukoht selle võimaliku eraldiseisva tõendiliigi osas.

Siinkohal tuleb välja tuua lisaks ka tähelepanek mõistete korrektse kasutamise osas. Nimelt on kummastaval kombel isegi Riigikohtu kriminaalkolleegiumi tasandil eksitud põhimõttelise erisusega videosalvestiste ning teiste videomaterjalide vahel, sest nimelt leidub ühes 2018.

---

²⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 770 SE I seletuskiri, lk 5. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-ccc202a5524d/Kriminaalmenetluse+seadustiku+ja+teiste+seaduste+muutmise+seadus> (05.12.2022).

²⁷ Soo, A. KrMS § 155/4.

²⁸ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.

²⁹ Kriminaalmenetluse koodeks. – RT I 2004, 27, 176.

³⁰ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.2.; RKKKo 05.12.2008, 3-1-1-63-08, p 14.2.

aasta lahendis järgnev: „...süüdistatava tehtud videosalvestis...“.³¹ Mõistetavalt on eksimine inimlik, kuid teisalt on siiski arusaamatu, miks on kohus antud asjas eiranud seadusest tulenevat selget sõnastust (KrMS § 63 lg 1), mille kohaselt saab videosalvestiseks olla üksnes uurimistoimingu, kohtuistung ja jälitustoimingu videosalvestis. Ei ole aga menetluslikult mõeldav, et mõne nimetatutest saaks teha süüdistatav, arvestades KrMS §-st 35 tulenevat süüdistatava menetluslikku staatust. Seega oleks asjakohasem sõnastus näiteks „süüdistatava tehtud videomaterjal“.

Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 18-st kohtulahendist, mis mainivad mõistet „videosalvestis“, on vaid 7 tehtud pärast seda, kui videosalvestis KrMS § 63 lõike 1 tähenduses tõendiliigina nimetatud on (videosalvestis lisati lotelusse 2015. aastal³²). Seda valimit kitsendab kahjuks veelgi ka asjaolu, et neist seitsmest lahendist omakorda vaid üksikud kohtulahendid, nagu eelnevast nähtub, selgitavad sisulisemalt ja põhjalikumalt videosalvestist tõendiliigina. Seega tuleb põhjalikumate järelduste tegemiseks võtta analüüsimisele ka ringkonnakohtute praktika.

Ringkonnakohtute lahenditest hakkab silma asjaolu, et videosalvestist on lahendi sõnastusest lähtudes arvestatud tõendina, kuid ei nähtu põhjendusi, kuidas seda on eristatud videosalvestisest kui lisast KrMS § 148 ja § 150 mõttes. Lisaks on mitmetes lahendites eksitud mõiste „videosalvestis“ korrektse ja seadusjärgse kasutamisega. Näiteks on Tartu Ringkonnakohtu lahendis nr 1-20-3017/286 videosalvestist küll tõendiks nimetatud, kuid samas on videosalvestise all mõeldud poe videosalvestist ning nimetatud seda dokumentaalseks tõendiks.³³ Kõikide muude videomaterjalide kohta, mis pole konkreetselt videosalvestised KrMS § 63 lg 1 loetelu tähenduses, võiks kasutada mõisteid nagu näiteks „poe/mõne muu objekti videokaamera/valvekaamera salvestis“, et arvestada seadusest tuleneva tõendiliikide eristamisega ja sellega vältida võimalikke vastuolusid. Nagu aga mainitud, käsitletakse muude videomaterjalide ja kriminaalmenetluse mõttes videosalvestiste eristamise aspekte lähemalt magistritöö kolmandas peatükis.

Videosalvestist on ringkonnakohtus käsitletud ka asitõendina.³⁴ Samas sätestab KrMS § 124 lg 1, et asitõend on kuriteo objektiks olnud asi, kuriteo toimepanemise vahend, kuriteojäljega asi, kuriteojäljest valmistatud jäljend või tõmmis või kuriteosündmusega seotud muu asendamatu objekt, mis on kasutatav tõendamiseseme asjaolude väljaselgitamisel. Seega jääb

³¹ RKKKo 05.10.2018, 1-17-3858/68, p 7.

³² Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.

³³ TrtRnKo 03.11.2021, 1-20-3017/268, p 264 ja 28.

³⁴ TlnRnKo 24.08.2022, 1-21-8911/30, p 7 ja 7.1.

arusaamatuks, miks on otsustatud nimetada videosalvestist asitõendiks, kui seaduse tekstist tuleneb selgelt, et sellist võimalust ei nähtu, sest videosalvestise puhul ei saa jaatada vastavust ühegi loetletud asitõendi tunnusega. Isegi kui väita, et näiteks valvekaamera salvestis, millele on jäädvustunud kuritegu, võiks olla kuriteosündmusega seotud asendamatu objekt, siis etteruttavalt leiab autor, et eelkõige on sel juhul tegemist siiski teabetalletuse kui tõendina KrMS § 63 lg 1 kontekstis. Seda põhjusel, et selle käsitamine asitõendina muudaks KrMS § 124 sisustamise liigselt laiaks ja väheneks ehk ka vahetegu tõendi ning asitõendi erisuste osas.

Täiendavalt saab märkida, et teabetalletuse kui asitõendi osas on viitega ühele Riigikohtu väärteloasja kohtuotsusele leitud, et see on miski, mille isik on varem saanud ning mille menetleja temalt ära võtab.³⁵ Videosalvestis KrMS § 63 lg 1 mõttes ei saa aga juba põhimõtteliselt olla isiku poolt varem saadud ning seega ei saa see olla ka asitõendiks. Põhjendusi selle järelduse osas täpsustati lähemalt eespool ning muude menetluste käigus saadud materjalide analüüsile keskendutakse töö kolmandas peatükis. Loomulikult tuleb samas ka endiselt silmas pidada, et ajakohasema kohtupraktika puudumisel ei saa pimesi varasematele seisukohtadele tugineda, kuid antud juhul võib väljatoodud siiski asjakohaseks pidada.

Vahejärelendusena saab videosalvestist puudutavas seega kokku võtta järgmist. Videosalvestist lähemalt käsitlevat kohtupraktikat leidub nii ringkonnakohtute kui ka Riigikohtu praktikat uurides väga vähe. Lisaks nähtub ringkonnakohtute lahenditest sagedane mõiste „videosalvestis“ kriminaalmenetluslikus mõttes (KrMS § 63 lg 1 kontekstis) ekslik kasutamine. Kuigi seadusandja eesmärk videosalvestis iseseisva tõendina nimetada on iseenesest arusaadav, tuleb tõdeda, et seaduse tekst on mõneti eksitav ning vajaks ehk sõnastuslikku muutmist, et olla paremini kooskõlas nii seadusandja eesmärgiga³⁶, seaduse teksti mõttega kui ka kohtupraktika seisukohtadega.

KrMS § 63 lg 1 loetleb tõendiliigina teiste seas aga ka foto. Vaadates kriminaalmenetluse seadustiku esimest redaktsiooni, mis jõustus 01.07.2004. aastal, siis nähtub sealt, et foto oli tõendina juba siis § 63 lõikes 1 loetletud.³⁷ Teisalt on aga täpsustatud, et fotot mõistetakse tõendina siiski uurimistoimingu käigus tehtud talletusena ja et see tuleb vormistada

³⁵ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.3.; RKKKo 04.05.2011, 3-1-1-33-11.

³⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 770 SE I seletuskiri, lk 5. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4-cce202a5524d/Kriminaalmenetluse+seadustiku+ja+teiste+seaduste+muutmise+seadus> (05.12.2022).

³⁷ Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166.

uurimistoimingu protokollis lisana nii, et protokollist nähtuks seos kriminaalasja ja foto vahel. Siiski on kohtul õigus hinnata fotot ka protokollist eraldi iseseisva tõendina juhul, kui protokollis ja selle lisa vahel esineb vastuolu.³⁸

Siit tõusetub aga üks töö peamistest uurimisprobleemidest, mis seisneb nendes fotodes, mis pole korrektselt protokollis lisana vormistatud. Lähtudes eelpool välja toodust nähtub, et foto ise ei saa seega siiski formaalselt iseseisvaks tõendiks olla, vaid peab ka iseseisvaks hindamiseks olema eelnevalt uurimistoimingu protokollis lisana vormistatud.

Eeltoodut kinnitab sarnaselt videosalvestisele KrMS § 148 lõikes 1 sätestatu, mille järgi võib vajaduse korral tõendusteabe peale uurimis- või menetlustoimingu protokollis esitamise talletada ka fotol. KrMS § 149 lg 1 täiendab, et uurimis- või muu menetlustoimingu tingimused, käik ja tulemused talletatakse fotol, kui seda peab vajalikuks uurimisasutuse ametnik või kui pildistamise kohustus on kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud. Ainus säte, mis fotot eraldiseisva tõendina käsitleb, on seega KrMS § 63 lg 1 ning teised põhilisemad fotot reguleerivad sätted käsitlevad seda samamoodi nagu videosalvestise puhulgi – protokollis lisana.

Foto puhul ei ole aga seadus erinevalt videosalvestisest andnud ette loetelu, milliseid fotosid on KrMS § 63 lg 1 tähenduses täpsemalt silmas peetud. Teisalt ei ole sarnaselt videosalvestisele seadus foto mõiste sisu ka lähemalt avanud.³⁹ Nagu mainitud, on leitud, et foto kui tõendi all saab silmas pidada eeskätt neid fotosid, mis on uurimistoimingu käigus protokollis lisana vormistatud.⁴⁰ Sellest aspektist lähtudes aga, nagu eelnevalt järeldatud, tekib vormistamise küsimuses mõneti vastuoluline olukord.

Samas saab eelpool viidatust tõsta esile foto kui tõendi sisulised eeldused ning nendeks on, et foto peab olema tehtud uurimistoimingu käigus ja kajastama selle toimingu käiku ja tulemusi.⁴¹ Siit nähtub aga järgmine uurimisküsimus, mis töö järgmises peatükis lähemalt käsitlemisele tuleb, ehk millistele vormitingimustele peavad fotod vastama.

Fotot eeldatavalt just protokollis lisana on mainitud ka näiteks Riigikohtu kriminaalkolleegiumi lahendis nr 3-1-1-1-15, kus fotot nimetati järgnevalt: „Maakohus on

³⁸ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.1.; RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09.

³⁹ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.–11.3.

⁴⁰ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.1.; RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09.

⁴¹ Kergandberg, E. KrMS § 63/11.1.; RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09.

eeskätt 6. jaanuari 2014. a sündmuskoha vaatlusprotokollile ja sellele lisatud fotole tuginevalt sedastanud, et...“.⁴² Samuti on näiteks Tartu Ringkonnakohtu otsuses number 1-17-7802 käsitatud fotosid ja fototabelit sündmuskoha vaatlusprotokolli lisana.⁴³

Mitmetes ringkonnakohtute lahendites hakkab silma asjaolu, et kohus on fotot maininud küll tõendina, kuid ei ole viidatud KrMS § 63 lõikele 1 ega fotot kui tõendit sellest sättest lähtuvalt lähemalt analüüsinud. Näiteks Tallinna Ringkonnakohtu kohtumääruses 1-22-2465/8 analüüsiti selfi-foto esitamist uue tõendina⁴⁴ ning Tartu Ringkonnakohtu nimetas viitamata KrMS § 63 lõikele 1 ja mainimata protokolli, et kriminaalasjas on tõendiks fotod⁴⁵. See-eest nähtub ka olukordi, kus polegi üheselt selge, kas foto puhul on leitud, et see on lisamaterjal ütlustele või eraldi tõend, mille osas oli küsimuse all, kas vaatlusprotokolli koostamine oli vajalik.⁴⁶ Riigikohus on fotot tõendina käsitlenud näiteks ka otsuses number 1-18-437/725, kus kolleegium aga leidis, et foto on KrMS § 63 lg 1 mõttes siiski iseseisev tõend ja sellega koos pole vaja üldjuhul kohtule esitada foto vaatlusprotokolli.⁴⁷ See seisukoht on aga mõneti vastupidine eelnevalt välja toodule, sest sõnaselgelt on fotot nimetatud iseseisvaks tõendiks.

Nendest seisukohtadest tõusetub aga paratamatult foto kui tõendi osas seni üheselt vastamata küsimus, mille võib konstrueerida järgmiselt. Kas foto peab seega eraldiseisva tõendina arvestamiseks olema eelnevalt vormistatud uurimistoimingu käigus protokolli lisana või saab fotot siiski käsitleda ka täiesti omaette eksisteeriva tõendiliigina, mis ei vaja seaduse mõttes ei vaatlusprotokolli ega muud nn põhiprotokolli, kuhu foto täiendavalt lisada.

Nimelt on ka õiguskirjanduses sõnaselgelt öeldud, et foto on KrMS § 63 lõikest 1 tulenevalt iseseisev tõendiliik. Samas on leitud, et kuigi fotol on iseseisva tõendiliigi tähendus, tuleb selle vormistamisel lähtuda sellegipoolest KrMS §-st 148 ehk foto tuleb vormistada uurimis- või menetlustoimingu lisana.⁴⁸ Vormistamise aspekti on käesolevas peatükis põgusalt mitmel puhul mainitud, sest erinevaid materjale analüüsidest tõuseb see pidevalt esile, kuid lähemalt käsitletakse seda töö järgmises peatükis.

---

⁴² RKKKo 19.02.2015, 3-1-1-1-15, p 8.3.

⁴³ TrtRnKo 08.05.2020, 1-17-7802/146, p 31.11.

⁴⁴ TlnRnKm 09.05.2022, 1-22-2465/8, p 8.

⁴⁵ TrtRnKo 22.12.2021, 1-21-5782/24, p 24.

⁴⁶ TlnRnKm 20.06.2022, 1-22-3565/6, p 4.2.

⁴⁷ RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725, p 44.

⁴⁸ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 196.

Videosalvestiste ja fotode kui rangete ning eraldiseisvate tõendite osas on veel selgitatud, et teave tähendab mingit laadi infot ning et teabe kasutamiseks tõendina tuleb see edastada teabekandjal, milleks võivad olla ka KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud videosalvestis ja foto.⁴⁹ Sellest seisukohast aga ei järeldu üheselt, kas antud teabekandjaid saab käsitada täielikult iseseisvate tõenditena või mitte.

KrMS § 63 lg 1 terminoloogilist segadust on juba 2014. aastal tõdenud ka Uno Lõhmus ning öelnud: „Tõendamissüsteem tuleks viia loogilistele alustele ja tagada selle üksikelementide süsteemne käsitus.“⁵⁰ Videosalvestise ja foto puhul puudub neid kui tõendiliike silmas pidades seaduse, seaduse teksti selgituste ja kohtupraktika vahel kooskõla ning ühtne järjepidev tõlgendamine. Sellest on tekkinud ka olukord, kus kohati arvestatakse videosalvestisi ja fotosid täielikult iseseisvate tõenditena ning mujal jällegi leitakse, et nende puhul ei saa rääkida rohkemast kui mõne protokollisast.

Siiski on võimalik eelnevalt välja toodule tuginedes teha järgmised järeldused nii videosalvestise kui ka foto kui tõendiliigi käsitamise osas lähtudes KrMS § 63 lõikest 1. Nimelt, foto kui ka uurimistoimingu, kohtuistungis ja jälitustoimingu videosalvestis on iseseisvad tõendiliigid üksnes seaduse teoreetilises tähenduses ning neid on sisulises mõttes võimalik tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks kasutada eraldiseisvalt mõne muu tõendiliigi protokollisast. Siiski tuleb aga mõneti ettevaatavalt tõdeda, et praktilisest ehk materjalide vormistuslikust vaatest lähtudes ei saa neid eraldiseisvate tõendiliikidena käsitada.

1.2. Videosalvestised ja fotod tõendina võrdluses Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi tõendamisreeglitega

Eesti õiguskorras on kriminaalmenetluse puhul teadupärast tegemist võistleva menetlusega, kus kohtumenetluse pooltel on võrdsed võimalused enda eesmärgi saavutamiseks ning kus kohtu ülesanne on seejärel erapooletult langetada otsus vastavalt sellele, kas kohtu silmis oli edukam prokurör või kaitsja.⁵¹ Ka KrMS § 14 lg 1 sätestab, et kohtumenetluses täidavad

---

⁴⁹ Lõhmus, U. Teabehange tõendina kriminaalmenetluses. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 10. aprilli 2017. a otsus asjas 3-1-1-101-16. – Juridica 2017/2, lk 116.

⁵⁰ Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses. Kui loogiline on Eesti tõendamissüsteem?. – Juridica 2014/9, lk 698-699.

⁵¹ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 22 ja 70.

süüdistus- ja kaitsefunktsioone ning kriminaalaja lahendamise funktsioone erinevad menetlussubjektid. Täpsemalt öelduna, KrMS § 30 lg 1 järgi esindab kohtus riiklikku süüdistust prokuratuur ning kaitsja ülesandeks on anda kaitsealusele kõikvõimalikku ja vajalikku õigusabi nagu selle sätestab KrMS § 47 lõige 2.

Eelkirjeldatud võistlevuse põhimõtte osas on leitud, et see on paljuski lähtuv angloameerikalikust võrdsete võimaluste põhimõttest.⁵² On tõdetud, et Eesti tõendamisreeglid ongi teatud aspektides sarnased mitte niivõrd Kontinentaal-Euroopa õigusega, kuivõrd hoopis Anglo-Ameerika tõendamissüsteemiga.⁵³ See väide on küll esitatud keskendudes kuulduste keelu ja varasemate ütluste kontekstile⁵⁴, kuid sissejuhatavalt on see mõte asjakohane ka videosalvestisi ja fotosid tõendiliikidena analüüsides.

Võistleva menetluse nn vastandvariant on uurimisprintsibiist lähtuv kriminaalmenetlus, kus kohtul on vajadusel lubatud võtta ise süüdistaja roll.⁵⁵ Eesti võistleva kriminaalmenetluse kontekstis on viidetega KrMS §-le 211 ja § 64 lõikele 2 aga see-eest rõhutatud, et KrMS § 297 lõikes 2 sisalduvat kohtu õigust ise tõendeid koguda tuleb tõlgendada väga kitsalt.⁵⁶ On ka sõnastatud, et kohtul on võimalus, aga mitte kohustus kriminaalmenetluses ise tõendeid koguda ja asjaolusid välja selgitada.⁵⁷ Ehk teisisõnu, Eesti õiguses on kriminaalmenetluses kohtu voli tõendeid koguda minimaalne ja kitsalt piiritletud.

Eeltoodule tuginedes on seega põhjendatud videosalvestiste ja fotode käsitlemisel tõendiliikidena võtta vaatluse alla ka Anglo-Ameerika õigussüsteemide tõendeid käsitlevad sätted, et seeläbi mõtestada eelmises alapeatükis esile tõstetud vastuolusid ning pakkuda täiendavalt lahendusi nende kõrvaldamiseks. Eelnevalt viidatud artiklis osutas artikli autor oma käsitluses ka vahetult nii Ameerika Ühendriikide⁵⁸ kui Ühendkuningriigi⁵⁹ menetlusõiguslikele sätetele⁶⁰, mille käesoleva töö autor antud alapeatükis lähemalt vaatluse alla võtab.

---

⁵² Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 273.

⁵³ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus. – *Juridica* 2011/8, lk 613.

⁵⁴ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus. – *Juridica* 2011/8.

⁵⁵ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 73.

⁵⁶ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 77.

⁵⁷ Sillaots, M. Kohtulik uurimine ja tõendamisvõimalused kriminaalmenetluses. – *Juridica* 2012/8, lk 627.

⁵⁸ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – <https://www.law.cornell.edu/rules/fre> (15.04.2023).

⁵⁹ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (15.04.2023).

⁶⁰ Sepp, H. Varasemad teistsugused ütlused tõendina võistlevas menetluses, lk 613.

Anglo–Ameerika õigussüsteemi puhul on tõendamisreeglite peamiseks küsimuseks tõendi lubatavuse aspekt. See, kas konkreetne tõend on lubatav, tehakse aga kindlaks välistamise meetodi abil ehk lähtutakse reeglitest, mis ütlevad, millised tõendid ei ole lubatavad. Mandri–Euroopa süsteemis on põhirõhk tõendite vabal hindamisel ning on ka öeldud, et enamik selle õigussüsteemi riike pole enda menetlusseadustes loetlenud kriminaalmenetluses lubatavaid tõendiliike.⁶¹

Juba ainuüksi need iseloomustavad põhitõed ilmestavad autori hinnangul Eesti õiguskorra paiknemist justkui nende kahe süsteemi piirimail. Ühest küljest on Eesti kriminaalmenetluse seadustikuski leitav mõnetine välistamise meetodi rakendamine (KrMS § 63 lg 2, mis sätestab tõendit välistavad kriteeriumid). Teisalt jällegi on KrMS §-s 61 sõnaselgelt nähtuv tõendite vaba hindamise põhimõtte regulatsioon ning samas on Eestis loetletud kriminaalmenetluses lubatavad tõendiliigid (KrMS § 63 lg 1). Uno Lõhmus on Eesti tõendamissüsteemi kirjeldamiseks kasutanud näiteks isegi sõnu „kontseptuaalne ähmasus“.⁶² Pakkumaks aga konkreetsemalt selgust videosalvestise tõendina käsitlemisel, asub autor järgnevalt esmalt selle juurde ning seejärel võetakse vaatluse alla foto.

Ameerika Ühendriikides kehtiva föderaalsete tõendamismäärustiku ehk *Federal Rules of Evidence* artikkel 10, mis käsitleb kirjutiste, salvestiste ja fotode sisu, reegli 1001 järgi on artikkel 10 kontekstis foto all peetud silmas mistahes vormis fotografeeringut või selle vastet. Sama säte ei anna aga definitsiooni videosalvestisele ega muule sarnasele, sest salvestise kohta on selles õigusaktis öeldud, et salvestis sisaldab tähtede, sõnade, numbrite või nende vastete mistahes vormis salvestisi.⁶³ Siiski on täiendavalt leitud, et nimetatud sätte tähenduses on ka videod (ingl k *video tapes*) mõistega „fotod“ (ingl k *photographs*) hõlmatud.⁶⁴

Siinkohal ilmneb juba terminoloogiliselt ilmselge erinevus võrdluses Eesti kriminaalmenetluse seadustikuga, kus nagu ka eelnevalt korduvalt välja toodud, eristavad § 63 lg 1 ning ka teised sätted videosalvestisi fotodest, isegi kui need on tegelikult sisuliselt sarnased. Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik lähtub seega erinevalt Eesti seadusandjast seisukohast, et ükskõik milline või millises vormis videomaterjal või foto

---

⁶¹ Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses, lk 691.

⁶² Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses, lk 694.

⁶³ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).

⁶⁴ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). *Notes of Committee on the Judiciary, House Report No. 93-650*. – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).

võivad olla tõendiks artikkel 10 tähenduses.⁶⁵ Oluliseks tingimuseks tõendi lubatavuse osas on artikkel 4 reegli 402 järgi, et tõend peab olema asjakohane ning tõendi asjakohasust eeldatakse, kui täidetud on reeglis 401 toodud kriteeriumid: esiteks suudab tõend muuta fakti vähem või rohkem tõenäolisemaks võrreldes olukorraga, kus seda tõendit ei oleks ning teiseks, fakt omab kohtuasja lahendamisele tähtsust.⁶⁶

Asjakohasuse tingimusele vihjab mõneti ka Eesti õiguses KrMS § 63 lg 2, kuna säte võimaldab tõendina kasutada ka muid peale lõikes 1 toodud tõendiliike, mis jätab justkui võimaluse mistahes asjakohastele tõenditele. Ei saa aga siiski unustada, et tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks taolisi tõendeid kasutada ei saa, nagu seda on rõhutatud ka viitega Riigikohtu lahendile number 3-1-1-142-05.⁶⁷ Kuigi KrMS § 286¹ lõikes 1 on siiski öeldud, et kohus võtab vastu ja korraldab selliste tõendite kogumise, millel on kriminaalasjas tähtsust, ei ole erinevalt Ameerika Ühendriikidest Eesti seadusandja sätestanud tõendi asjakohasuse kriteeriumi tõendite kogumise üldtingimusena ning nähtub, et mõnevõrra olulisemaks on peetud lubatavate tõendiliikide nimetamist.

Eelnevast järeldeb aga oluline aspekt just videosalvestiste ja fotode iseseisvate tõendiliikidena käsitlemise osas. Nimelt, kuna föderaalne tõendamismäärustik lubab tõendina kasutada mistahes videoid ja fotosid reegli 1001 järgi ning määrustik ei loetle seega ka lubatavaid tõendiliike⁶⁸, siis ei eristata määrustikus seda, kas video või foto on iseseisvalt tõendid või on need muude tõendiliikide lisad. Föderaalne tõendamismäärustiku artiklid 9 ja 10 reguleerivad nimetatud tõendite kasutamisel lähemalt aga nende autentsuse ja vormi küsimusi⁶⁹, mille sarnast regulatsiooni Eesti kriminaalmenetluse seadustikust paraku ei leia.

Täiendavalt võib välja tuua, et Ameerika Ühendriikide tõendikäsitlus jaotab tõendid üksikute tõendiliikide asemel üldtähenduslikumalt järgmistesse kategooriatesse: asitõendid (ingl k *real evidence*), kujutavad tõendid (ingl k *demonstrative evidence*), ütlus (ingl k *testimony*), otsesed tõendid (ingl k *direct evidence*) ja kaudsed tõendid (ingl k *circumstantial evidence*). Fotod, ja eeldatavalt ka videomaterjalid, on selle järgi kujutavad tõendid ning on lisatud, et taolisi

---

⁶⁵ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). *Notes of Committee on the Judiciary, House Report No. 93-650*. – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).

⁶⁶ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_402 (15.04.2023).

⁶⁷ Kergandberg, E. KrMS § 63/4.; RKKKo 01.03.2006, 3-1-1-142-05, p 10.

⁶⁸ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).

⁶⁹ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – <https://www.law.cornell.edu/rules/fre> (15.04.2023).

tõendeid on võimalik vandekohtunikele vaatamiseks esitada ja neil omakorda mõista ilma isiku ütlusteta.⁷⁰ Kujutatavatel tõenditel on sealse õiguskorras seega suurem iseseisev kaal.

Tõendi autentsuse ja säilitamise küsimuse osas, mis Eesti õiguse kontekstis järgmises peatükis käsitlusele tuleb, on Ameerika Ühendriikide õiguskirjanduses aga näiteks mainitud, et juhul kui tõend on hävinemisohtlik, siis on erandkorras lubatud määruseta läbiotsimine. Selliste tõendite all on peetud silmas ka isehävinevaid tõendeid (ingl k *evanescent evidence*).⁷¹ Tuues isehävinemise võimaluse tänapäeva tähendusse, siis saab ka videod ja fotod selle omadusega seostada. KrMS § 91 lg-te 2 ja 3 järgi on ka Eestis läbiotsimine üldkorras lubatud vaid määruse alusel, kuid olulisem rõhuasetus seisneb siinkohal hoopis tõendite hävinemisohtlikkuse küsimusel. Nimelt leiab autor, et tõendite kogujad ei tohi ära unustada, et videod ja fotod digitaalsete tõenditena⁷² võivad sarnaselt inimese alkoholihoobe näidule kui tõendusmaterjalile⁷³ kiiresti hävitatud saada.

Et mitte aga piirduda üksnes Ameerika Ühendriikide tõendiregulatsiooniga, saab siinkohal järgmise võrdlusallikana vaatluse alla võtta Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustiku ehk *Criminal Justice Act*⁷⁴. Nimelt sätestab Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustiku § 140, et „videosalvestis“ (ingl k *video recording*) tähendab kõnealuse peatüki (11. osa 3. peatükk) kontekstis mistahes salvestist ükskõik millises meediumis, kus on võimalik liikuvat pilti mistahes tähenduses valmistada ning et see mõiste hõlmab ka videosalvestisega kaasnevat heli.⁷⁵ Seadustik ei maini aga erinevalt videosalvestisest tõendeid reguleerivas 11. osas fotot kui tõendit⁷⁶ ning eeltoodud definitsioonist lähtudes ei saa järelikult fotot kui mitteliikuvat pilti ka selle mõiste alla paigutada.

---

⁷⁰ Cole, G. F., Smith, C. E., DeJong, C. The American System of Criminal Justice. 16. tr. Boston: Cengage Learning, Inc. 2022, lk 496.

⁷¹ Hall, D. E. Criminal Law and Procedure. 4. tr. New York: Delmar Learning 2004, lk 346-347.

⁷² Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Tartu Ülikool 2013, lk 128-129.

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_isikute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf (14.02.2023).

⁷³ Hall, D. E. Criminal Law and Procedure, lk 346-347.

⁷⁴ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (15.04.2023).

⁷⁵ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/3> (15.04.2023).

⁷⁶ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (15.04.2023).

Vaadates *Criminal Justice Acti* 11. osa 3. peatükki lähemalt, siis nähtub pealkirjast, et vastav peatükk sisaldab täiendavaid sätteid tõendiregulatsiooni mõttes.⁷⁷ Selle § 137 lg 1 reguleerib punktides a kuni g konkreetsed kriteeriumid, mil videosalvestis on tõendiks. Nendeks kriteeriumiteks on: isik on kutsutud tunnistajaks menetluses, mille puhul tegu on menetletav üksnes süüdistusega või kui teo menetlemine on tahestatmata ettenähtav (a); isik väidab, et nägi kas visuaalselt või muul viisil sündmusi, mida prokuratuur väidab olevat juhtunud (b); isik on varasemalt andnud nende sündmuste osas ütlusi (c); isik andis neid ütlusi sel hetkel, kui need olid tema mälus alles värsked (d); ütluste andmisest tehti videosalvestis (e); kohus on andnud juhise, et salvestis tuleb võtta peatunnistaja tõendiks ja see juhise kehtib (f); ning et see salvestis mängitakse menetluse käigus ette vastavalt kohtu juhisele (g).⁷⁸

Kuna nimetatud punktid seavad kogumis tingimused sellele, millal on videosalvestis tõend selle seadustiku tähenduses, siis tuleb neid ka tervikuna analüüsida. Säte käsitleb sisuliselt tunnistaja eelnevalt antud ütluste videosalvestamist ja selle salvestise kasutamist kohtus tõendina, mis on väga sarnane KrMS § 63 lõikes 1 sisalduvale uurimistoimingu videosalvestise mõistele. Sellest omakorda järeldub aga, et kuna eelmises alapeatükis selgitati, et ülekuulamine on uurimistoiming ning et uurimistoimingu videosalvestis teoreetilises tähenduses on iseseisev tõendiliik, siis võib sellele leida analoogia korras kinnitust ka *Criminal Justice Acti* 11. osa 3. peatüki tõlgendamisest.

Ph.D. Ian Dennis, *University College Londoni* Inglise õiguse professor⁷⁹, on põhjalikus tõendiõiguse käsitluses öelnud, et kui fotod või automaatselt tekkivad videomaterjalid on hea kvaliteediga, siis võib neid pidada üheks parimaks vormiks identifitseerivatest tõenditest, sest need ei sõltu inimeste mälestusest ega nende võimest vaadelda. Ta on lisanud, et videomaterjalid ja fotod on ilmselgelt asjakohased tõendid näitamaks teo olemust ning teo toimepannud isiku identiteeti, kuid et neid ei saa siiski ka täielikult eksimatuks pidada.⁸⁰ Tema seisukohast järeldub seega sarnaselt eeltoodule, et Ühendkuningriigi õigus lähtub videomaterjali ja foto puhul eeldusest, et need on tõenditena lubatavad ja asjakohased ning põhiorhk nende hindamisel tõendina on hoopis kvaliteedil, mitte niivõrd tõendi vormil ning selle vormi tõlgendamisel.

⁷⁷ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (15.04.2023).

⁷⁸ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/137> (15.04.2023).

⁷⁹ Dennis, I. *The Law of Evidence*. 5. tr. London: Sweet & Maxwell 2013, tiitelleht.

⁸⁰ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 288.

Eelneva täienduseks ei saa rõhutamata jätta, et viitega *Criminal Justice Acti* 1. peatükile⁸¹ on sõnaselgelt öeldud, et asjakohasus on tõendi lubatavuse fundamentaalne tingimus ning et tõend, mis pole asjakohane, ei ole ka lubatav.⁸² Eesti õigusest lähtuvat seisukohta siinkohal välja tooduga kõrvutades võib sarnase joonena nimetada järgmist. Nimelt on leitud, et kuigi KrMS § 63 lg 1 sõnastusest on seadusandja teadlikult jätnud välja tõendi seotuse tingimuse kuriteoga, siis on praktikas vajalik siiski selgelt näidata tõendi sisust lähtudes, milline aspekt konkreetsest tõendist muudab teatud asjaolu tõendatuks.⁸³ Teisisõnu on sellest teatud mõttes võimalik tuletada asjakohasusest lähtumise kriteerium. Sätestab ju ka KrMS § 154 lg 2 p 4, et süüdistusaktis tuleb märkida tõendid ja sinna juurde, millist asjaolu millise tõendiga tõendatakse.

Ühendkuningriigi õiguse praktikud on tõendi asjakohasuse kriteeriumi sisustamisel rõhutanud ka, et hindamaks, kas tõend on konkreetsel juhul asjakohane, tuleb selleks kasutada loogikat, tervet mõistust ning ka kohtupraktikat.⁸⁴ Taaskord tekib võrdlusmoment Eesti KrMS-ga, mille § 61 lõige 2 sätestab, et kohus hindab tõendeid enda siseveendumuse kohaselt ning võib väita, et loogika ja terve mõistus on ju samuti suuresti kohtus kujuneva siseveendumuse alused.

Vaatamata eespool tõdetule on Eesti õiguses fookus siiski lubatavatel tõendivormidel⁸⁵ ning asjakohasuse tingimus ei ole sugugi niivõrd olulise kaaluga või fundamentaalne nagu eelmainitud Ühendkuningriigi õigus selle sätestab⁸⁶. Sellegipoolest nähtub asjakohasuse tähtsuse rõhutamise ilmselge sarnasus Ameerika Ühendriikide föderaalsete tõendamismäärustiku artikkel 4 reeglina number 402⁸⁷. Samas ei saagi ka väita, kumb lähenemine ehk kas tõendivormide loetlemine või tõendi asjakohasuse üldtingimusena esikohale seadmine on kriminaalmenetluses õigem, sest kõnealused õiguskorrad on antud aspektis lihtsalt mõnevõrra erinevad.

Ühendkuningriigi õiguse kontekstis on videomaterjalide ja fotode kui tõendite osas ka leitud, et neid võib võtta vastu tõeliste tõenditena (ingl k *real evidence*), eeldusel, et need on

---

⁸¹ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/1> (15.04.2023).

⁸² Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 64.

⁸³ Kergandberg, E. KrMS § 63/2.

⁸⁴ Allen, C. *Evidence*. 2. tr. London: Cavendish Publishing Limited 1996, lk 6-7.

⁸⁵ Kergandberg, E. KrMS § 63/2.

⁸⁶ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 64.

⁸⁷ Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_402 (15.04.2023).

nõuetekohaselt autenditud.⁸⁸ Täpsustusena saab lisada, et tõeliste tõendite (ingl k *real evidence*) all on peetud silmas selliseid tõendeid, mis ei hõlma inimõistuse sekkumist (näiteks tunnistaja suulised ütlused) ehk tegemist on füüsiliste objektidega, mis kuuluvad kohtu poolt hindamisele (näiteks ehitiste välimused, erinevad mehhaanilised salvestised).⁸⁹ Lisaks tuleb aga mainida, et Ühendkuningriigi tõendiregulatsioon kategoriseerib tõendeid väga mitmetel eri alustel ja kohtule esitamise kuju järgi fotode ja videote tõenditena eristamine on vaid üks võimalikest lähenemistest.⁹⁰

Nagu ka eelnevalt selgitatud, ei eristata Ühendkuningriigi õiguses videosalvestist muudest videomaterjalidest nii nagu seda teeb Eesti kriminaalmenetluse seadustik. Nn mehhaanilisteks salvestisteks on seega seal näiteks nii fotod, audiosalvestised, turvakaamerate salvestised, pankade arvutisüsteemide elektroonilised salvestised kontonumbrite kohta kui ka politseijaoskonnas antud ütluste videosalvestised. Ainsateks kriteeriumiteks taoliste salvestiste tõenditena kasutamisel on esiteks nende lubatavus, mis tuleneb näiteks asjakohasusest, ning teiseks formaalsed eeldused.⁹¹ Kirjanduses on aga mainitud ka nn eelsalvestatud tõendite võimalikkust, et kaitsta näiteks tunnistajaid ja kannatanuid.⁹² Eesti kriminaalmenetluse seadustikust võib erinevatest sätetest leida sarnase võimalusena deponeerimise.

Lisaks eelnevale saab täiendavalt lisada, et Ühendkuningriigi õiguses kehtib põhimõte, et kui salvestis on juhtumise tõendina asjakohane, siis on see *prima facie* lubatav. Keskendudes konkreetsemalt aga videomaterjalide ja fotode käsitamisesse tõendiliikidena, siis on Ian Dennis viitega lahendile *Maqsd Ali*⁹³ rõhutanud seal järeldatud seisukohta, et tõendi kontekstis ei ole fotol ja videomaterjalil põhimõtteliselt vahet.⁹⁴ Vormilise aspekti analüüsi osas on Dennis aga järeldanud, et mehhaanilised salvestised on *Criminal Justice Acti* § 133 tähenduses⁹⁵ hoopis dokumendid.⁹⁶ Nimetatud paragrahv sätestab nimelt, et kui ütlus mõnes dokumendis on kriminaalmenetluses tõendina lubatav, siis võib selle ütluse kinnitamiseks

---

⁸⁸ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 289.

⁸⁹ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 503.

⁹⁰ Davies, M. *Davies, Croall & Tyrer's Criminal Justice*. 5. tr. Harlow: Pearson Education Limited 2015, lk 371.

⁹¹ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 506.

⁹² Johnston, E., Smith, T. *Criminal Procedure and Punishment*. 2. tr. Saltford: Hall and Stott Publishing Ltd 2020, lk 194-195.

⁹³ *R v. Maqsd Ali. R v. Ashiq Hussain*, [1966] 1 QB 688.

⁹⁴ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 506-507.

⁹⁵ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/133> (15.04.2023).

⁹⁶ Dennis, I. *The Law of Evidence*, lk 508.

kasutada dokumenti (lg 1 p a) või dokumendi puudumisel selle koopiat või materiaalet osa sellest (lg 1 p b).⁹⁷

Videosalvestiste autentsuse ning vormistamise küsimused tulevad lähemalt käsitluse alla töö teises peatükis, kuid siiski järeldeb toodust taaskord, et võrdluses Eesti õigusega saab öelda, et mõlemad õiguskorrad jaatavad videomaterjalide ja fotode tõenditena lubatavust. Erinevus nähtub aga selles, et Ühendkuningriigi õigus rõhutab asjakohasuse vajalikkust ning Eesti õigus lubatavatest tõendivormidest lähtumist. Vormiküsimus viis aga eelnevalt käesoleva töö esimese põhilisema järelduseni, mille järgi videosalvestiste ja fotode kui iseseisvate tõendiliikide puhul tuleks eristada teoreetilist ja praktilist poolt.

Paratamatult tuleb käesoleva magistr töö teema kontekstis eelnevalt toodut silmas pidades tõdeda, et lubatavuse ja asjakohasuse kriteeriumite olemasolu või nende puudumine ei anna ühest vastust selles osas, kas Ühendkuningriigi ja Ameerika Ühendriikide tõendamisreeglid mõistavad videomaterjale ja fotosid iseseisvate tõenditena või teiste tõendiliikide lisadena. Erandina saab siinkohal siiski ka välja tuua *Criminal Justice Acti* 11. osa 3. peatüki § 137. Teisalt muidugi on võimalik sellest järeldada, et nimetatud riikide õigused ei pea sellist eristamist üldse vajalikukski, sest nende õigussüsteemid on mõnevõrra teistsugustest põhimõtetest lähtuvad ja rõhutavad tõendite puhul eelkõige nende asjakohasust konkreetses asjas.

---

⁹⁷ Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/133> (15.04.2023).

2. Videosalvestiste ja fotode kogumine, vormistamine ja kasutamine tõenditena

Kriminaalmenetluse seadustik ei näe videosalvestiste ja fotode puhul ette konkreetset juhust selle kohta, kuidas tuleb kohtueelses kriminaalmenetluses neid materjale koguda, kuidas neid korrektselt vormistada ning kuidas hiljem kohtule esitada. Mõistetavalt ei saagi seadusandja seadusesse spetsiifilist juhendit integreerida ning seega on jäänud selle aspekti sisustamine kohtupraktika ja valdkonna asjatundjate teha. Tõendite kogumise korrektsusest sõltub aga kogu kohtueelse ja kohtuliku kriminaalmenetluse tulemuslikkus ning ka nende tõendite lubatavus.⁹⁸

Eelmises peatükis järeldati, et videosalvestiste ja fotode kui tõendiliikide puhul tuleb silmas pidada, et teoreetiliselt saab neid tõepoolest iseseisvate tõendiliikidena käsitada ning tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks kasutada, kuid et praktilisest vaatest seadus neid siiski täielikult iseseisvalt võtta ei võimalda. Nimelt saab sissejuhatavalt mainida, et KrMS §-d 148–150 sätestavad teatud regulatsiooni fotode ja videosalvestiste vormistamiseks, kuid tuleb taaskord rõhutada eelmises peatükis märgitud, et nende sätete kontekstis on videosalvestised ja fotod üksnes protokollis lisad. Lähemalt analüüsitakse seda aspekti käesoleva peatüki teises alapeatükis.

Viitega direktiivi 2012/13/EL preambuli punktile 31⁹⁹ on öeldud, et asjakohased foto- ja videotalletused saavad olla õigustavateks ja süüstavateks tõenditeks.¹⁰⁰ Direktiivi sama punkt täpsustab veel, et neid materjale on pädevatel asutustel lubatud hoida toimikus või mis tahes muul viisil, kui see on kooskõlas siseriikliku õigusega.¹⁰¹ Fotode ja videosalvestiste vormistamise aspekti puhul tuleb seega lisaks muule silmas pidada ka nende asjakohasust ning konkreetsemalt seda, millised vormistamise reeglid Eesti õigus ehk kriminaalmenetluse seadustik neile ette näeb. See on vajalik ka kaitsja vaatest, sest fotod ja videosalvestised võivad olla olulisteks tõenditeks kahtlustatavat süüstavate ja õigustavate tõendite mõttes ning neile peab olema tagatud kahtlustatava ja tema kaitsja juurdepääs.¹⁰²

---

⁹⁸ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 243.

⁹⁹ 22. mai 2012. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet. – ELT L 142, lk 3.

¹⁰⁰ Pilve, J. Kaitsja juurdepääs kriminaalmenetlusliku jälitustegevusega kogunenud materjalile Eesti kohtueelses menetluses. Mida nõuab direktiiv 2012/13/EL?. – *Juridica* 2018/8, lk 573.

¹⁰¹ 22. mai 2012. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet. – ELT L 142, lk 3.

¹⁰² Pilve, J. Kaitsja juurdepääs kriminaalmenetlusliku jälitustegevusega kogunenud materjalile Eesti kohtueelses menetluses, lk 578.

Korrektse vormistamise vajalikkust on rõhutatud ka füüsiliste tõendite kogumisel ning üldise põhimõttena on see sissejuhatuseks asjakohane välja tuua ka videosalvestiste ja fotode kui tõendite puhul. Nimelt on öeldud: „Kohtumenetluses võivad tähelepanu äratada kohtueelses menetluses tähtsusetuna tundunud asjaolud. Seetõttu tuleb kõigi tõendite ja asjaolude dokumenteerimisel olla eriliselt hoolikas.“¹⁰³

2.1. Videosalvestiste ja fotode autentsus

Kriminaalmenetluse seadustikust võib leida mõned üksikud sätted, mis otsesemalt või kaudsemalt reguleerivad videosalvestiste ja fotode autentsust. Mõneti on aidanud seda küsimust siiski avada ka kohtupraktika. Kuigi nii videosalvestis kui foto on tänapäeval eelkõige digitaalsed tõendid¹⁰⁴ ja seda võib pidada seega neid ühendavaks omaduseks, siis siinkohal käsitleb autor neid teatud määral eraldi, sest esimese puhul on võrreldes teisega tegemist konkreetsema määratlusega. Loetleb ju KrMS § 63 lg 1 eraldi videosalvestise alaliigid. Sel põhjusel on videosalvestise autentsuse aspekt ka eelduslikult ühesem.

Videosalvestis saab lähtudes eelnevalt käesolevas magistritöös järeldatust olla üksnes uurimistoimingu, kohtuistungi või jälitustoimingu videosalvestis KrMS § 63 lg 1 mõttes. Seega on sellele kriminaalmenetluse seadustikus määratud korrektseks ametialaseks vormistamiseks ka loetelu andmetest, mida selline videosalvestis peab sisaldama. Nimelt nähtub KrMS § 150 lõikest 2, et videosalvestise alguses esitatakse KrMS § 146 lõigetes 2 ja 3 nõutud andmed.

Nimetatud kriminaalmenetluse seadustiku sätted nõuavad videosalvestises esitada muuhulgas näiteks kriminaalasja numbri (§ 146 lg 2 p 3), viite uurimis- või muu menetlustoimingu aluseks olnud määrusele (§ 146 lg 2 p 4) ning uurimis- või muu menetlustoimingu menetlusõiguslikud alused (§ 146 lg 2 p 9). Kuna sellised andmed ei ole menetlusvälistele või nn kõrvalistele isikutele teada, siis võib väita, et ka nende andmete olemasolu videosalvestises võib pidada salvestise autentsuse hindamise üheks indikaatoritest.

---

¹⁰³ Tikk, T., Aaspõllu, A. Füüsilised tõendid isikuvastaste kuritegude lahendamisel. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2015, lk 192.

¹⁰⁴ Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Tartu Ülikool 2013, lk 128-129.

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_isikute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf (14.02.2023).

Autentsuse või teisisõnu originaalsuse aspektiga on tihedalt seotud ka salvestise parandamise keelu põhimõte. KrMS § 150 lõige 4 sätestab nimelt, et videosalvestis lisatakse kriminaaltoimikule ning et hiljem ei ole lubatud seda videosalvestist parandada. Siinkohal tõusetub aga küsimus, et kas enne videosalvestise kriminaaltoimikule lisamist on seega selle parandamine ja täiendamine võimalik ning millises ulatuses seda teha on lubatud.

Küsimuse esimesele poolele annab teatud määral vastuse vastava sätte kohta tehtud täpsustus. On toonitatud, et kuna menetlustoimingus osalejatel on õigus teha menetlustoimingu protokolliga avaldusi ja sealhulgas ka protokolliga parandamise taotlusi, siis on neil õigus teha sama ka videosalvestise kohta. Täpsustavalt on lisatud, et taolised avaldused tuleb menetleja ametnikul fikseerida.¹⁰⁵ Vahemärkusena tuleb mainida, et kui videosalvestise kohta tehtud avaldused tuleb fikseerida, siis praktilisest vaatest lähtudes saab seda teha üksnes konkreetsesse protokolliga ja mitte salvestisse, sest eelduslikult oleks sel juhul salvestise originaalsus rikutud. See kinnitab taaskord eelmises peatükis järelдатut, et videosalvestis ei saa praktilises tähenduses olla täiesti iseseisev tõend.

Tuleb siiski arvesse võtta, et eelnevalt välja toodu puhul on keskendunud peamiselt juhtudele, mil menetlustoimingus osaleja soovib näiteks mõningaid menetlustoimingu protokolliga kantavaid andmeid täpsustada ja esitab seetõttu eelmainitud taotlusi. Vastuolu tekib aga seetõttu, et kuigi on öeldud, et videosalvestise parandamise taotlusi on võimalik menetlusosalisel esitada, siis teisalt on jällegi rõhutatud, et videosalvestise hilisem parandamine ei ole lubatud.¹⁰⁶ Lähtudes KrMS § 150 lg 4 sõnastusest võib aga järeldada, et videosalvestise täiendamine on teatud mõttes siiski lubatud kuni selle lisamiseni kriminaaltoimikule.

Ühese vastuseta jääb aga videosalvestise parandamise ulatuse küsimus. Ehk teisisõnu, kui palju on ametnikul lubatud videosalvestist parandada, et seejuures salvestise autentsus siiski säiliks. Lähtudes näiteks ühest Tallinna Ringkonnakohtu 2013. aasta lahendist võib järeldada, et parandamise puhul on oluline, mida ja kuidas täpsemalt tehakse. Nimetatud lahendis oli tegemist küll ülekuulamisprotokolliga juurdekirjutuse tegemisega, kuid autentsuse mõtte selgitamisel saab lahendit asjakohaseks pidada. Kolleegium ütles nimelt seal, et autentsus tähendab dokumendi algsete omaduste säilimist läbi aja ning et autentne dokument säilitab oma usaldusväärsuse ja tõestusväärtuse, kuid et juurdekirjutusega muutusid need omadused

---

¹⁰⁵ Soo, A. KrMS § 150/1.

¹⁰⁶ Soo, A. KrMS § 150/1.

olematuks.¹⁰⁷ Sellest saab aga järeldada, et sama põhimõtte kehtib ka videosalvestise parandamise puhul ehk et salvestise täiendamise korral mõjutatakse selle autentsust.

Videosalvestise töötlemist kujutiseeksperti poolt on Riigikohus käsitlenud lahendis nr 3-1-1-82-16, kus leiti, et kujutiseekspertiis hõlmab kujutava materjali digitaalset töötlust, milleks võib mh olla näiteks videosalvestise kvaliteedi parandamine. Kohus ütles ka, et selline ekspertiisi objektide töötlemine tagab võimalikult täpse, põhjaliku ja tulemusliku ekspertiisi.¹⁰⁸ Videosalvestise täiendamise ulatus ja eesmärk peab järelikult lähtuma eelkõige salvestise kvaliteedi parandamise vajadusest.

Kohtupraktikat analüüsid võib märgata, et nii videomaterjalide kui fotode puhul on autentsuse hindamise aluseks nende failide metaandmed nagu seda on käsitletud näiteks Tartu Ringkonnakohtu lahendis nr 1-19-1883, kus kolleegium sedastas üldsõnaliselt, kas metaandmete autentsuses on alust kahelda või mitte.¹⁰⁹ Metaandmed (ingl k *non-content data*) puudutavad nimelt elektroonilise info vormilist osa nagu seda on kirjaümbriku ja kirja sisu näitega ilmekalt illustreeritud.¹¹⁰ Seega saab tõendi autentsuse aspektist videosalvestiste ja fotode puhul rääkida üksnes nende vormilistest tingimustest lähtuvalt. Fotode ja videode puhul on mainitud ka veel, et mitmekordne salvestamine ja ümbersalvestamine võib muuta materjali tõendina mitesobivaks, sest taoline tegevus võib muuta salvestuse algandmeid.¹¹¹

Fotode autentsuse küsimus on mõnevõrra keerukam, sest foto puhul pole erinevalt videosalvestisest tihti selle autor või päritolu nii selgelt teada, kuna KrMS § 63 lg 1 mõttes võib tõendiks olla mistahes foto. Kui tegemist on aga näiteks uurija tehtud fotoga, siis on juba aastakümneid tagasi öeldud, et fotod peavad olema kinnitatud nende tegija ehk uurija allkirjaga.¹¹² Kuna ka siinkohal on tegu tõendi vormistusliku poolega, siis kõike eelnevat arvesse võttes nähtub, et autentsuse hindamisel tulebki lähtuda pelgalt tõendi formaalsetest omadustest ning seda, kas foto võib olla näiteks sisuliselt nn lavastatud, ei peetagi kriminaalmenetluses vajalikuks reguleerida.

---

¹⁰⁷ TlnRnKo 27.08.2013, 1-12-11986/23, lk 9.

¹⁰⁸ RKKKo 07.11.2016, 3-1-1-82-16, p 15.

¹⁰⁹ TrtRnKo 16.04.2020, 1-19-1883/34, p 5 ja 12.

¹¹⁰ Antson, A. Elektroonilise side andmete säilitamise põhiseaduspärasus. – Õiguskeel 2022/1, lk 2.

¹¹¹ Sotsiaalkindlustusamet. Kuidas koguda tõendusmaterjali kogetud lähisuhtevägivalla kohta? Abistavad juhtnöörid tõendite kogumiseks kriminaalmenetluses. Sotsiaalkindlustusamet, *sine anno*, lk 8.

¹¹² Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu: Juristide Täienduskeskus 1995, lk 17.

Nii videosalvestiste kui fotode originaalsuse aspekti juures ei saa rõhutamata jätta nende käitlemisahela korrektse fikseerimise vajalikkust. Mõni aasta tagasi sooviti käitlusahela aspekt lisada ka seaduse sätte (KrMS § 124¹-na) kujul kriminaalmenetluse seadustikku¹¹³, kuid käesoleval hetkel sellist sätet KrMS siiski ei sisalda. Käitlusahela sisu kirjeldati vastavas seaduseelnõu seletuskirjas järgmiselt: „Tõendi käitlusahela tuvastamine tähendab kõige lihtsamal juhul seda, et isik, kes tõendi menetlejale üle annab, oskab samas ka seletada, kuidas tõend kriminaalasjaga seostub – kust see saadi, kuidas see tekkis, kuidas seda on hoitud jne...“.¹¹⁴ Seega aitab käitlusahela tuvastamine fikseerida eelkõige tõendi päritolu ja selle edasist kasutamist. Lisaks tõendi käitlusahela fikseerimisele tuleb siinkohal mainida, et oluline on ka tõendi enda kujunemise jälgitavus ning eri tõendite vaheline ajaline ja eluline loogika.¹¹⁵

Eelnimetatud seadusemuudatuse eelnõu seletuskirjas on aga öeldud, et sätte eesmärk oli tagada kriminaalasja juurde võetavate asitõendite ja dokumentaalsete tõendite käitlusahela (ingl k *chain of custody*) tuvastatavus, sest ilma selleta tekiks nimelt küsimus, kas tegu on üldse tõendiga, sest selle seotus kriminaalasjaga pole selge. Lähtudes konkreetsetest videosalvestistest ja fotodest, siis on öeldud, et elektrooniliste dokumentaalsete tõendite puhul aitab käitlusahelat tuvastada näiteks tõendiga koos saadetud kaaskiri.¹¹⁶ Kaaskirja kujul võib tõmmata paralleeli eelnevalt välja toodud uurija allkirja nõudega, mis kinnitab foto autori isikut või foto päritolu.

Käitlusahela fikseerimise puhul on rõhutatud selle dokumenteerimise aspekte, mida autor käsitleb lähemalt järgmises alapeatükis, kuid on ka toonitatud, miks korrektne dokumenteerimine on nii vajalik ning see seondub otseselt tõendi autentsuse küsimusega. Teisisõnu, seletuskirjas öeldi, et tõendi puhul on vajalik selle hilisem identifitseeritavus ning selleks tuleb võtta kasutusele meetmed, mis takistaksid tõendi välja vahetamist, moonutamist ja teiste sarnaste tõenditega omavahel segamini minemist.¹¹⁷ Tõendi originaalsuses ja selle

---

¹¹³ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri, lk 17. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023). Magistritöö autor soovib mainida, et antud seaduse eelnõu seletuskirja ei õnnestunud autoril Riigikogu kodulehelt leida. Juhendajaga konsulteerides järeldus, et tegemist on arvatavasti mõne varasema versiooniga 367 SE eelnõust, mis on näha Advokaatuuri kodulehe tähistusega veebiaadressi alt.

¹¹⁴ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri, lk 17. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023).

¹¹⁵ Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses. Üldkäsitlus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2006, lk 36-37.

¹¹⁶ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri, lk 17. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023).

¹¹⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri, lk 17. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023).

seotuses konkreetse kriminaalajaga saab seega kindel olla üksnes siis, kui vastava tõendi käitlusahel seda kinnitab.

Antud juhul tuleb aga silmas pidada, et kehtiv KrMS-i redaktsioon sätet § 124¹ ei sisalda ning KrMS § 124 käsitleb pealegi asitõendit, milleks videosalvestis ega foto olla ei saa nagu eelmises peatükis järeldati. Endiselt jääb aga autoril siinkohal alles küsimus, miks ei peetud sätet § 124¹, mis reguleerinuks käitlusahela olulisust, vajalikuks kriminaalmenetluse seadustikku lisada.

Digitaalsete tõendite autentsuse eripärasid on käsitletud ka ühes 2013. aasta analüüsis. Seal toodi välja, et kuna digitaalsed tõendid on oma omaduste poolest püsimatud, neid ohustab suur hävimise oht ning sageli ei ole võimalik taolisi tõendeid originaaliga võrrelda, siis on nende autentsuse küsimuski püsimatusega otseselt seotud. Taaskord rõhutati sellest lähtuvalt ka käitlusahela vajalikkust. Nimelt selgitati, et digitaalkriminalistika oluliseks osaks on protsessi ning tõendi valdajate dokumenteerimine, kus muuhulgas fikseeritakse andmete räsiväärtused (ingl k *hash value*), millega saab hiljem vajadusel kindlaks teha tõendite riknemist.¹¹⁸ Sellest tulenevalt on seega väga oluline, et tõendite päritolu ja nende käitlemine oleksid võimalikult korrektselt ja informatiivselt tähistatud.

Näiteks Ühendkuningriigi õiguse kontekstis on rõhutatud, et kui kahtlustatava ülekuulamine videosalvestatakse, siis peab olema kahtlustatavale selge, et videot või tehnikat pole kellelgi võimalik manipuleerida. Lisaks on öeldud, et juhul kui videosalvestisest tehakse koopia, siis tuleb seda teha kahtlustatava juuresolekul ja originaal ka kahtlustatava nähes pakendada, et tagada kahtlustatavale teadmine, et salvestise terviklikkus säilib.¹¹⁹ Sellised juhised lisavad kindlasti ka tõendi usaldusväärsusele väärtust.

Enne vahejärelduse sedastamist soovib autor suunata tähelepanu veel ka niinimetatud *deepfake* foto- ja videomaterjalidele. Eesti keeles on selle mõiste kohta kasutatud sõna „süvavõltsing“. ¹²⁰ Tegemist on nimelt arvutiprogrammide poolt loodavate kujutistega, mille puhul on väga keeruline eristada fakti väljamõeldisest. *The New York Times* on veel ka

---

¹¹⁸ Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Tartu Ülikool 2013, lk 131 ja 132. – https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_isikute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf (04.02.2023).

¹¹⁹ Card, R. Card and English on Police Law. 16. tr. Oxford: Oxford University Press 2022, lk 152 ja 161.

¹²⁰ Karu, K. Tehisintellekti keerukad küsimused. – *Juridica* 2021/1, lk 49.

vahendanud, et see valdkond areneb kiiresti.¹²¹ Näiteks Eesti seadused ega ka kohtupraktika ei reguleeri *deepfake* materjalide kasutamist või nende ohte õigusemõistmisele. Fotod ja videod tõenditena kriminaalmenetluses on seega paraku selliste tehnoloogiate ees hetkel kaitsetud ja pole reegleid, millest lähtuda, kui peaks tekkima olukord, et mõni foto või video on arvutiprogrammi poolt tehislikult toodetud. See mõjutab aga otseselt kõikide fotode ja videomaterjalide autentsuse garantiid.

Kokkuvõtlikult saab videosalvestiste ja fotode autentsuse küsimuse juures järeldada, et konkreetselt tõendi originaalsusest on isegi tähtsam tõendi käitlusahela korrektne fikseerimine ja jälgitavus. Samas aitab käitlusahel ka kinnitada, et tõendit ei ole moonutatud või parandatud, mis omakorda tagab konkreetse tõendi autentsuse. Tulevikus tuleks aga autori hinnangul kindlasti tõsisemalt võtta seadusandjal kõne alla igasuguste tehislikult toodetud ja valeinformatsiooni sisaldavate materjalide tõenduslik reguleerimine, et seeläbi vältida nende sattumist tõendite hulka.

2.2. Videosalvestiste ja fotode kogumine, vormistamine ning kasutamine kohtus

Põhjusel, et kohus tugineb kriminaalasja lahendamises asjaoludele, mis on tunnistatud tõendatuks või mis on üldtuntud (KrMS § 60 lg 1), ei saa alahinnata kohtule esitatavate tõendite vormistuslikku korrektsust, ammendavust ning muudes tähendustes ettenähtud kriteeriumitele vastavuse vajadust. Kuna KrMS § 61 lg 1 kohaselt ei ole ühelgi tõendil kindlaksmääratud jõudu, siis sellest tulenevalt saab järeldada, et seda enam on oluline kohtueelses menetluses jälgida, et kogutud tõendid oleksid nõuetele vastavad ning korrektselt vormistatud.

Kirjanduses on aga rõhutatud, et tõendite kogumist tuleb eristada tõendamisest, sest neil mõistetel on eraldiseisvad tähendused¹²², mida on oluline ka käesoleva töö teema puhul meeles pidada. Kohtueelse menetluse etapis leiab aset nimelt tõendite kogumine ja kogutud tõendid peavad olema seejuures nõuetele vastavalt vormistatud.¹²³ Nõuetekohast vormistamist

---

¹²¹ Satariano, A., Mozur, P. The People Onscreen Are Fake. The Disinformation Is Real. – The New York Times 07.02.2023. – <https://www.nytimes.com/2023/02/07/technology/artificial-intelligence-training-deepfake.html> (19.04.2023).

¹²² Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 160.

¹²³ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 160.

on rõhutatud ka varasemalt viitega Riigikohtu lahendile number 3-1-1-127-06 ning öeldud: „...teavet saab tõendamisel kasutada vaid juhul, kui see on esitatud menetlusseadustikus lubatud tõendiliigi kujul.“¹²⁴

KrMS § 64 lg 1 sätestab tõendite kogumise üldtingimusena järgmist: „Tõendeid kogutakse viisil, mis ei riiva kogumises osaleja au ja väärikust, ei ohusta tema elu või tervist ega tekita põhjendamatult varalist kahju. Keelatud on tõendeid koguda isikut piinates või tema kallal muul viisil vägivalda kasutades või isiku mäluvõimet mõjutavaid vahendeid ja inimväärlikust alandavaid viise kasutades.“ Võib öelda, et paljuski kordab antud säte Eesti Vabariigi põhiseaduses nimetatud põhiõigusi nagu näiteks õigust elule (PS § 16) ning piinamise ja väärikust alandava kohtlemise keeldu (PS § 18).¹²⁵ Samas ei saa nimetatud lõikest leida praktilises mõttes ühtegi suunist selles osas, kuidas konkreetselt videosalvestisi ja fotosid tõenditena koguda ja kasutada, kuid etteruttavalt saab märkida, et sellekohast regulatsiooni võib leida teistest kriminaalmenetluse seadustiku sätetest.

Põgusalt käsitleti eelmises peatükis juba ka fotode kui tõendite vormistamise küsimust puudutavat. Seadus nimelt ei täpsustagi, milline peab KrMS § 63 lg 1 mõttes foto olema. KrMS § 63 lg 3 sätestab vaid nii palju, et kui tõendeid kogudes kasutatakse tehnikavahendeid, siis tuleb sellest eelnevalt menetlustoimingus osalejatele teatada ja neile tehnikavahendite kasutamise eesmärki selgitada. Viimase osas saab eeldada, et see regulatsioon kehtib ka videosalvestiste osas, sest nii foto kui videosalvestise puhul on keeruline kujutada ette nende tõendiliikide kogumist muul viisil kui mõnda tehnikavahendit kasutades.

Eespool välja toodu rõhutas tõsiasi, et tõendite kogumisel on põhiõiguste järgimine tähtsal kohal. Seda saab täiendada KrMS § 63 lg-s 2 sätestatuga, mille kohaselt võib kriminaalmenetluse asjaolude tõendamiseks kasutada ka lõikes 1 loetlemata tõendeid, välja arvatud juhul, kui tegemist on kuriteo või põhiõiguste rikkumise teel saadud tõendiga. Säte jätab võimalike tõendite loetelu küllaltki lahtiseks ja samas võib järeldada, et selline sõnastus lisab põhimõttelisi tahke ka KrMS §-le 64, mis käsitleb tõendite kogumise üldtingimusi. Seega lisaks §-s 64 kirjeldatule ei tohi tõendeid, sh fotosid ja videosalvestisi, kogudes rikkuda ükskõik milliseid põhiõigusi ja tõendid ei tohi olla saadud ka kuriteo toimepanemise teel.

---

¹²⁴ RKKKo 07.03.2007, 3-1-1-127-06, p 10.; Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses, lk 697.

¹²⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

Videosalvestis on KrMS § 63 lg 1 järgi justkui alternatiiv protokollile. Eelnevalt toodud kohtulahendist nähtus aga, et videosalvestis on selle olemasolu korral protokollile lahutamatu osa.¹²⁶ Autor järeldas esimeses peatükis, et videosalvestised ja fotod on seaduse teoreetilises tähenduses iseseisvad tõendid, kuid praktilises mõttes ei saa neid aga siiski selleks pidada. Järgnevalt võetakse lähema käsitlemise alla videosalvestiste ja fotode vormistuslikud aspektid.

Nagu korduvalt mainitud, siis KrMS § 63 lg 1 nimetab esmalt uurimistoimingu protokollile või videosalvestist. Uurimistoimingutena on kirjanduses loetletud ning vastavalt kriminaalmenetluse seadustikus sätestatud ülekuulamine (KrMS § 66–76), vastastamine (KrMS § 77–78), ütluste seostamine olustikuga (KrMS § 79–80), äratundmiseks esitamine (KrMS § 81–82), vaatlus (KrMS § 83–90), läbiotsimine (KrMS § 91–92) ning uurimiseksperiment (KrMS § 93–94).¹²⁷ Iga loetletud uurimistoimingu paragrahvides sisalduvad eraldi sätted ka nende toimingute protokollidele esitatud tingimuste kohta ning seda vastavalt eelnevalt loetletud uurimistoimingutele KrMS §-des 74, 76, 78, 80, 82, 87, 88 lg 4, 90, 92 ning 94.

Videosalvestist või võimalust konkreetne uurimistoiming videosalvestada mainivad aga üksnes KrMS § 70 lg 3, § 75 lg 4, § 77 lg 6, § 81 lõiked 4 ja 7. KrMS §-s 69 reguleeritud kaugülekuulamise võimalus, mille üheks variandiks on ka lg 2 p 1 kohaselt selle läbiviimine otseülekanne video vahendusel, ei reguleeri üllataval kombel samuti selle toimingu tulemusel saadava videosalvestise edasist käsitsemist. Seega paistab seadusest välja vastuolu, et kuigi KrMS § 63 lg 1 nimetab tõendina ka uurimistoimingu videosalvestist, siis nähtub, et sugugi mitte kõikide uurimistoimingute puhul pole täpsemalt reguleeritud konkreetselt nende uurimistoimingute võimalikke videosalvestisi.

KrMS § 150 sätestab küll mõned videosalvestise vorminõuded nagu teatud andmete esitamine (lg 2) ning salvestise lisamine kriminaaltoimikule (lg 4) ning sama sätte lg 3 ütleb, et videosalvestise põhjal koostatakse protokoll, kuid vastuseta jääb mitmeid küsimusi. Näiteks ei selgita seadus, mis kujul salvestis toimikule lisada tuleb ning kas ja kuidas seda säilitada on vaja. See-eest on seadusandja foto vormistamist palju täpsemalt reguleerinud. KrMS § 149 lg 2 kohaselt nimelt, kui fotot tehes on kasutatud negatiivi, siis lisatakse see uurimis- või menetlustoimingu protokollile. On aga täpsustatud, et fotode ja videosalvestiste kasutamine ei

---

¹²⁶ RKKKo 01.02.2017, 3-1-1-109-16, p 18.

¹²⁷ Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 260.

ole reeglina erinevalt protokollile koostamisest kohustuslik.¹²⁸ KrMS § 149 lg 3 järgi esitatakse digitaalfoto menetlustoimingu protokollis või selle lisana ja säilitatakse arvutifailina e-toimiku süsteemis ning lisaks on sättes öeldud, et digitaalfoto võib valmistada ka videosalvestise üksikutest kaadritest.

Foto puhul järeldub seega, et see tuleb füüsilisel kujul lisada protokollile ning digitaalsel kujul säilitada lisaks ka failina e-toimiku süsteemis. Võib eeldada, et selline kahel erineval kujul vormistamine nagu KrMS § 149 lg 3 kirjeldab, kohalduvad ka videosalvestistele, kuid erinevalt videosalvestisest on võimalik foto paigutada toimiku vahele näiteks paberile printituna. Seega jääb seadusest lähtudes lahtiseks küsimus, millistel viisidel on tehniliselt võimalik KrMS § 150 lõikest 4 tulenevat nõuet täita ja sellest järeldub omakorda, et kõikvõimalikud videomaterjali salvestusvormid on lubatud.

Justiitsministri määruse nr 39, millega kehtestati muuhulgas nõuded kriminaaltoimikule, § 2 sätestab küll nõuded kriminaaltoimiku enda vormistuslikele kriteeriumitele, kuid ei täpsustata videosalvestiste ja fotode toimikule lisamise tingimusi.¹²⁹ Analoogia korras ei saa ka justiitsministri määrust, mis käsitleb kohtuistungis helisalvestamist ja digitaalse protokollile koostamist¹³⁰, kasutada näiteks kohtuistungis videosalvestise vormistamise küsimuste avamiseks. Tuleb lisada, et kohtuistungis videosalvestamist reguleerivat määrust justiitsminister aga koostanud ei ole.

E-toimiku kaudu esitatavate failide vormingut reguleerib teatud määral aga kohtule dokumentide esitamise kord, mis on kehtestatud justiitsministri määrusega nr 59.¹³¹ Selle § 20³ lg 2² p 2 loetleb nimelt menetluskohustustele lubatud vormingud ning nende seas on ka mitu video- ja fotofaili võimalikku vormingut. Rohkem küsimusi tekitab aga taoliste failide füüsilises toimikus vormistamine ning seejuures lähtudes just sellest aspektist, et kas käsitada neid toimikus eraldi tõenditena või protokollile lisadena.

Siinkohal saab huvitava tähelepanekuna tuua välja, et Riigikohus on vormistamise korrektsuse tähenduse osas sedastanud viitega kriminaalkolleegiumi 2013. aasta otsusele, et näiteks jälitustoimingu protokollile vormistuslikud puudused ei too kaasa selle protokollile

---

¹²⁸ Soo, A. KrMS § 149/1 ja 148/1.

¹²⁹ Nõuded kriminaaltoimikule ja kaitseakti näidisvormi kehtestamine. JMm 29.01.2016 nr 39. – RT I, 26.01.2016, 8.

¹³⁰ Kohtuistungis helisalvestamise ja digitaalse protokollile vormistamise kord. JMm 23.12.2017 nr 26. – RT I, 20.12.2017, 9.

¹³¹ Kohtule dokumentide esitamise kord. JMm 19.11.2022 nr 59. – RT I, 16.11.2022, 3.

lubamatust tõendina.¹³² Kuna eelnevalt on korduvalt tõdetud, et toimingu protokoll ja videosalvestist käsitletakse sageli alternatiividena või lahutamatu osadena, siis saab sellest Riigikohtu seisukohast järeldada, et ka videosalvestise vormistuslikud puudused ei pruugi kaasa tuua kohe selle kasutamisest loobumist. Eraldi küsimuskoht on muidugi aga see, et lubatavus tõendina eeldab selle tõendi eraldiseisvust KrMS § 63 lg 1 mõttes, mis videosalvestise puhul praktikas kuigi reaalne ei ole.

Nimetatud Riigikohtu lahendis nr 1-18-437/725 võttis kriminaalkolleegium selge seisukoha ka fotode vorminõuete osas. Nimelt öeldi: „Seejuures ei ole foto kui tõendi lubatavuse aspektist oluline, millise kaamera või objektiiviga on see tehtud, kuidas ilmutatud või salvestatud, millele trükitud või prinditud ja kus või millistel asjaoludel avaldatud.“ Samas lisati, et foto kui tõendi puhul ei ole vahet, kas tegemist on originaalfoto, veebis avaldatud foto või mõnel muul moel avaldatud fotoga.¹³³

Lisaks mainiti viidatud lahendis ka juba käesolevas töös teiste allikate põhjal välja toodut, et kuna seaduse järgi on foto iseseisev tõend, siis ei ole vajalik koostada selle juurde foto vaatlusprotokoll.¹³⁴ Seega kinnitab see seisukoht taaskord, et praktika peab foto autentsusest ning vormistuslikest nõuetest olulisemaks menetluse seisukohalt vajalike andmete olemasolu ja foto asjakohasust. Ka näiteks ühes 2015. aasta lahendis esines olukord, kus kaitsja väitis, et ringkonnakohtu otsusest polnud arusaadav, millise menetlustoiminguga konkreetsel juhul tegemist oli, sest isikule foto äratundmiseks esitamist objektiivselt tajutaval viisil ei kajastatud. Kolleegium leidis vastusena aga, et KrMS § 63 lg 1 kohaselt on ka iseseisva foto kasutamine tõendina lubatav.¹³⁵ Etteruttavalt saab aga öelda, et autori seisukoha järgi ei saa fotode ja videomaterjalide praktilise kasutamise aspektis vormistuslikke nõudeid alahinnata.

Pöördudes aga veidi vanemate allikate poole, siis peab autor siinkohal vajalikuks tuua välja fotode protokollis kasutamise põhitõdesid, mida saab asjakohaseks pidada ka käesoleval ajal. Nimelt on Herbert Lindmäe öelnud, et protokollile lisatud foto all peab olema märgitud järjekorranumber koos lühikese ja mitteõigusliku sisuga selgitusega sellest, mida on fotol kujutatud. Peale selle tuleb juhul, kui fotol on kasutatud millelegi osutamiseks näiteks ringe,

---

¹³² RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725, p 39.; RKKKo 29.11.2013, 3-1-1-105-13, p 13.1–13.5.

¹³³ RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725, p 44.

¹³⁴ RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725, p 44.

¹³⁵ RKKKo 02.07.2015, 3-1-1-36-15, p 5.1. ja 9.2.

jooni või nooli, ka nende selgitus fotole lisada.¹³⁶ Taolised rõhutused võivad tunduda küll mainimatagi loogilised, kuid sellegipoolest on asjakohane need eraldi välja tuua.

Eelnevalt käsitletud tõendi käitlusahela küsimuse puhul mainiti põgusalt ka vormistamise aspekti. Ühes seaduseelnõu seletuskirjas nähtub nimelt taaskord rõhuasetus protokollimise vajalikkusele.¹³⁷ Teises on aga jällegi tehtud ettepanekuid protokollis tähtsuse vähendamise suunas.¹³⁸ Lisaks on öeldud, et protokoll peab peale menetlustoimingu tulemuse kajastamise näitama ära ka toimingu käigu ja selle tingimused, sest protokollis kvaliteedist oleneb ka konkreetse protokollis lubatavus tõendina.¹³⁹

Rõhutades veelgi videosalvestiste ja fotode kui tõendite vormistamise probleemkohti, saab siinkohal välja tuua ka kriminaalmenetluse revisjoni liikmete Margus Kurmi¹⁴⁰ ja Jaanus Tehveri¹⁴¹ koostatud analüüsid. M. Kurm on nimelt samuti toonud välja, et seaduses puudub regulatsioon uurimistoiminguväliste foto ja videomaterjali täpsema staatuse ning kriminaaltoimikusse võtmise osas. Nende vormistamise ja kasutamise aspektis on ta viitega Riigikohtu lahendile nr 3-1-1-21-09¹⁴² aga järeldanud, et nende protokollis kajastamine on võimalik vaatlusprotokollis koostamisega. Vaatlusprotokollis peab ta aga fotode ja videomaterjalide puhul üldjuhul ebavajalikuks, sest see on ajamahukas ning lisaks vähendab ka tõendi väärtust.¹⁴³

Siinkohal nähtub taaskord uurimistoiminguväliste ning uurimis- või menetlustoimingu käigus saadud videosalvestise ja foto eristamine. Nimelt, nagu juba korduvalt rõhutatud, saab videosalvestis KrMS § 63 lg 1 mõttes olla üksnes uurimistoimingu, kohtuistungis või jälitustoimingu videosalvestis. Muud videomaterjalid ei liigitu videosalvestise mõiste alla nimetatud sätte kontekstis ja seda erisust avatakse põhjalikumalt töö kolmandas peatükis. Foto

¹³⁶ Lindmäe, H. Menetlustaktika I, lk 17.

¹³⁷ Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri, lk 17. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023).

¹³⁸ Kriminaalmenetluse seadustiku ja väärtemenetluse seadustiku muutmise seadus. 367 SE algatamise seletuskiri, lk 3 ja 37. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d10291ef-980a-4b1d-8852-bab30d7e25f3/Kriminaalmenetluse+seadustiku+muutmise+ja+sellega+seonduvalt+teiste+seaduste+muutmise+s+eadus+%28kriminaalmenetluse+seadustiku+revisjon%29> (14.02.2023).

¹³⁹ Kergandberg, E. KrMS § 63/10.2.

¹⁴⁰ Kurm, M. Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

¹⁴¹ Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

¹⁴² RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09.

¹⁴³ Kurm, M. Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016, lk 8. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

puhul taolist eristamist KrMS § 63 lg 1 järgi aga ei tehta. Järelikult on ka vormistamise nõuete puhul oluline silmas pidada, millise videomaterjaliga on tegu. Käesoleva töö kolmandas peatükis käsitleb autor lähemalt videosalvestisi ja fotosid, mis on saadud mõnes muus menetluses.

Autori hinnangul on paratamatult kummastav, et kuigi videosalvestis on kriminaalmenetluse seadustikus tõendina loetletud olnud pea kaheksa aastat ning ka näiteks M. Kurm on mainitud analüüsis teinud konkreetseid seaduse muutmise ettepanekuid juba aastal 2016¹⁴⁴, siis on endiselt seaduse tasandil videosalvestise ja foto tõendistaatus ning vormistamise nõuded reguleerimata. Need mõned aspektid, mis aga on kriminaalmenetluse seadustikus reguleeritud, tekitavad omakorda põhimõttelisi ja seni üheselt lahendamata küsimuskohti, millele autor endapoolse analüüsi ning järeldused andis.

Videosalvestiste ja fotode kui tõendite vormistusliku poole korrektsust on oluline veel ka sellepärast jälgida, et nagu Riigikohtu kriminaalkollegium on lahendis nr 1-17-5760/47 KrMS § 286¹ lg 2 p-le 2 viidanud, siis annab antud säte kohtule võimaluse keelduda tõendi vastuvõtmisest, kui see ei olnud loetletud süüdistus- ega kaitseaktis.¹⁴⁵ Seadus lubab küll KrMS § 160¹ lõike 2 kohaselt võtta kohtutoimiku juurde lisaks dokumentidele ka esemeid, milleks võib olla näiteks faili teabekandja, kuid kui lähtuda sellest, et foto saab eelnevalt arvutis paberile paigutatuna olla ka digitaalne dokument, siis KrMS § 160² lg 2 järgi tuleb see sel juhul välja trükkida ja sel viisil toimikusse paigutada.

Digitaalsete tõendite puudulikku regulatsiooni nii nende olemuslikes kui ka vormistuslikes küsimustes tõdes 2016. aastal samuti ka Jaanus Tehver. Ta tõi välja, et kuigi füüsilised ja digitaalsed tõendid on põhimõtteliselt erinevad, siis kogutakse ja kasutatakse neid nn tavaliste tõendite regulatsioonist lähtuvalt ning et see tekitab praktikas segadust. Täpsemalt öelduna, kuna digitaalsete tõendite kohta käivate erisätete puudumisel lähtutakse nende kogumisel, käitlemisel ja esitamisel teiste tõendiliikide normidest, siis toob see kaasa „...mitmemõistetavusi ja rakendusprobleeme“.¹⁴⁶ Ka siinkohal järeldub, et digitaalsed tõendid vajavad konkreetsemaid erisätteid, mis reguleeriks nende kasutamist kriminaalmenetluses

---

¹⁴⁴ Kurm, M. Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016, lk 8-9. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

¹⁴⁵ RKKKo 05.10.2018, 1-17-5760/47, p 9.

¹⁴⁶ Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016, lk 1 ja 2. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

lähtudes seejuures taoliste tõendite olemuslikest erisustest ehk võttes arvesse eelkõige nende materjalide spetsiifilisi tehnilisi omadusi, mis tehnika arenguga võivad ka kiirelt muutuda.

Nagu käesolevast töös tehtud järeldustest nähtub, siis eksisteerivad J. Tehveri nimetatud probleemid seadust ja kohtupraktikat vaadates endiselt. Autori hinnangul tuleneb see asjaolu suuresti sellest, et näiteks videosalvestiste ja fotode kui samuti digitaalsete tõendite staatus ja eraldiseisvus tõendiliigina pole seni üheselt ning selgelt reguleeritud ja läbi analüüsitud. Seega jääb vastava regulatsiooni kehtestamiseni tuumprobleemi mõttes taoliste digitaalsete materjalide kogumine ja kasutamine nende vormistusliku aspekti tähenduses seni sellest tulenevalt seaduse tasandil paratamatult lahendamata.

J. Tehver selgitas analüüsis ka, et seadus ei sisalda regulatsiooni andmekandjatest tõendusvääruslike koopiate tegemise kohta ning et praktikas digitaalset tõendit või tõendi autentset koopiat kriminaaltoimikusse ei lisata ja menetluses kasutatakse selle asemel tõendina vaatlusprotokolle.¹⁴⁷ Vaatlus on aga võrreldes originaalse tõendiga ning sellega, mida selline tõend kujutab, väga subjektiivne. Seda põhjusel, et kuigi KrMS § 83 seda ei maini, siis loogiliselt lähtudes saab vaatlust läbi viia üksnes füüsiline isik ning kõik, mis vaatlusprotokolli KrMS § 87 lõigetest 1 ja 2 lähtudes kantakse, tekib protokolli justkui selle isiku vahendusel. Sellist subjektiivust saaks aga ära hoida algsete tõendite vormistamisega nii, et need saaks kriminaaltoimikusse lisada, kuid paraku seadus sellist võimalust piisavalt konkreetses ulatuses ei reguleeri.

Vaatlusprotokolli koostamise ja kohtus kasutamise osas on Riigikohtu kriminaalkolleegium lahendis nr 1-18-437/725 siiski aga öelnud, et vaatlusprotokoll on vaadeldava objekti tunnuseid objektiivselt kirjeldav tõend. Seejuures on kolleegium tõdenud, et vaatlusprotokoll on vajalik objektide puhul, mille vahetu kohtulik uurimine on võimatu, raskendatud või ebaotstarbekas.¹⁴⁸ Lähtudes konkreetselt videosalvestistest ja fotodest, siis jääb autor endiselt eriarvamusele, et tuginedes eeltoodud põhjendustele võib väita, et vaatlus ei ole vähemalt nende materjalide puhul objektiivne tõend.

Samas nõustub autor eelpool toodud M. Kurmi seisukohaga, et videosalvestiste ja fotode puhul ei ole vaatlusprotokoll vajalik ja et selle asemel tuleks eelistada tõendamisel vahetut

---

¹⁴⁷ Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016, lk 2. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

¹⁴⁸ RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725, p 56.

materjali. Kuid nagu käesolevas töös ka eelnevalt järeldatud, viib ka see aspekt taaskord ringiga tagasi töö peamise küsimuse juurde ehk kas videosalvestised ja fotod on iseseisvad tõendid või üksnes lisad. Nimelt, isegi kui järeldada, et taolised materjalid on vahetu kasutamise korral suurema väärtusega, siis ei saa neid vormistamise mõttes siiski täiesti eraldiseisvana toimikule lisada ja hiljem kohtus kasutada, vaid need saavad olla mõne muu protokolliga lisad.

Käesoleva magistr töö üks eesmärkidest on pakkuda välja lahendusi, kuidas magistr töö teema algsed probleemkohad lahendada ning seeläbi aidata praktikat ühtsemaks kujundada. Ka J. Tehver esitas analüüsis endapoolsed ettepanekud kriminaalmenetluse seadustiku sätete muutmiseks, et täita just digitaalsete tõendite vormistuslike aspektide lünki.¹⁴⁹ Paraku nähtub kehtivat kriminaalmenetluse seadustiku redaktsiooni vaadates tõsiasi, et mitte ühtegi pakutud seadusemuudatustest pole jõusse viidud, kuigi autor nõustub, et ettepanekud on asjakohased ja nende vajalikkus põhjendatud.

Põhjus muudatuste mitterakendamise taga jääb aga autorile teadmata ja arusaamatuks, sest kui ka seitse aastat pärast nimetatud analüüsi tõstatab käesolev töö endiselt põhimõtteliselt samu probleeme, mis toonaste analüüsides autorid, siis see kinnitab vajadust seadusemuudatuste järele. Autor leiab, et see on oluline praktika ühtlustamiseks ning selle seadusteoreetilise aspektiga kooskõlla viimiseks. Lisaks, kui KrMS-is oleks videosalvestised ja fotod konkreetselt sätestatud selliselt, et need saavad olla üksnes lisad ja mitte iseseisvad tõendid, siis lahendaks see vähemalt osaliselt ka nende vormistamise probleemküsimusi.

Täpsustavalt tuleb veel mainida, et autor ei eita nende materjalide kasutamise lubatavust tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks, kuid käesoleva magistr töö põhjal saab teha järeldusi, et taolisi materjale saab tõendina käsitleda vaid siis, kui need on vormistatud mõne teise tõendi lisana või kui neile on lisatud vastava materjali kohta koostatud protokoll. Teisisõnu saab käesolevaga järeldada, et videosalvestiste ja fotode menetlusliku vormistamise ning kasutamise kohta leidub ühtlast kohtupraktikat küllalt vähe ning kuigi varasemalt on valdkonna asjatundjad tõstatanud samuti seadusest nähtavaid vastuolusid ja lünki, siis millegipärast pole kriminaalmenetluse seadustikku endiselt pakutud muudatusi sisse viidud.

---

¹⁴⁹ Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016, lk 5-10. – <https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).

Autor loodab aga, et käesolev magistr töö aitab taaskord probleemkohtadele tähelepanu osutada.

3. Teiste menetlusliikide käigus saadud videomaterjalid ja fotod tõenditena kriminaalmenetluses

Kriminaalmenetluses lubatavad tõendid on loetletud KrMS § 63 lõikes 1¹⁵⁰ ning videosalvestised ja fotod kuuluvad samuti sellesse loetellu. Nagu käesoleva töö eelmistes peatükkides selgitatud, saab neid iseseisvateks tõenditeks autori analüüsi tulemusel pidada siiski üksnes seadusteoreetiliselt ja et vormistuslikus mõttes on need materjalid siiski käsitletavad lisadena.

Kriminaalmenetluse seadustik ei reguleeri otseselt aga nende materjalide kasutamist tõendina, mis on saadud väärteomenetluse või haldusmenetluse käigus. Ometi võivad erinevad menetlusliigid sageli olla omavahel tihedalt seotud ning üks menetlusliik võib üle minna teiseks.¹⁵¹ Taolised olukorrad tõstatavadki küsimuse, et kui väärteo- või haldusmenetluse raames on kogutud erinevaid videomaterjale või fotosid, siis kas ja mil viisil on lubatud neid tõendina kasutada ka kriminaalmenetluses.

KrMS § 63 lg 2 jätab nimelt alles võimaluse kasutada tõendina ka selliseid teabekandjaid, mida lõige 1 ei nimeta ja mis ei vasta lõikes 1 toodud tõendivormi nõuetele.¹⁵² Seega on vajalik analüüsida lähemalt ka võimalikke teistest menetlusliikidest pärinevaid tõendeid. Seejuures analüüsitakse ka seda, kas taolised materjalid võivad tõendina liigituda hoopis näiteks „muu teabetalletuse“ mõiste alla KrMS § 63 lg 1 tähenduses. Kuna KrMS § 63 lg 1 kontekstis saab videosalvestis olla üksnes selline videomaterjal, mis sätte sõnastusest tuleneb, siis käesolevates alapeatükkides kasutab autor üldsõnalisemat mõistet „videomaterjal“ kõikvõimalike muude videote kohta. Foto puhul sõnastuslikku erisust ei tehta, sest ka KrMS § 63 lõikest 1 sellist vajadust ei tulene.

3.1. Väärteomenetluse käigus saadud videomaterjalid ja fotod

Väärteomenetluse seadustiku (VTMS) § 31 lõike 1 kohaselt järgitakse väärteomenetluses tõendamisel ja tõendite kogumisel kriminaalmenetluse sätteid VTMS-s sätestatud erisusi

¹⁵⁰ Kergandberg, E. KrMS § 63/1 ja 2.

¹⁵¹ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 209.

¹⁵² Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 169 ja 170.

arvestades.¹⁵³ Taolisi erisusi ning autori hinnangul võrreldes KrMS-ga ka palju täpsemaid sätteid leidub väärteomenetluse seadustikus hulgaliselt. Kuna aga väärteomenetluse ebaõigusmäär on kriminaalmenetlusest väiksem, väärtegudena kvalifitseeritavad süüteod kergemad¹⁵⁴ ja võrreldes kuritegudega üldjuhul kergem menetleda¹⁵⁵, siis tuleb ka tõendeid käsitlevaid sätteid analüüsida selliselt, et ei ununeks kriminaalmenetluse kontekstis eriti rõhutatud põhiõigustega arvestamise vajalikkus¹⁵⁶.

Nagu öeldud, siis KrMS § 63 lõiked 1 ja 2 kui kriminaalmenetluse tõendeid reguleerivad sätted ei maini otsesõnu seda, kas väärteomenetluse käigus kogutud materjalid on tõendina lubatavad ka kriminaalmenetluses. Vastust sellele ei anna huvitaval kombel ka § 63 täpsustavad kommentaarid.¹⁵⁷ Samas on kirjanduses aga öeldud, et KrMS §-st 63 tulenevad ka väärteomenetluses lubatavad tõendid.¹⁵⁸ Et siiski paremini mõista väärteomenetluse ja kriminaalmenetluse tõenduslikke aspekte, tuleb esmalt võtta lähemalt vaatluse alla VTMS-i tõendiregulatsioon.

Nimelt tuleneb VTMS § 31 lõikest 1¹ järgnev: „Kui väärteo toimepanemise aeg, koht või viis või muud väärteo tehioolud on riikliku järelevalve käigus foto- või videosalvestatud, võib see salvestis olla väärteomenetluses iseseisvaks tõendiks...“. Lõike 1¹ punktid 1–3 seavad aga täpsemalt tingimused, et sellised salvestised võivad olla iseseisvad tõendid, kui salvestisest nähtub seos väärteoasjaga (p 1); millal, millistel asjaoludel ja kelle poolt salvestis on loodud (p 2) ning väärteo lahendamiseks olulised asjaolud (p 3).

Oluline on pöörata aga tähelepanu sättest tulenevale aspektile, et lisaks kõikide nende tingimuste täitmisele peab selline tõendiks olev teave olema esmalt salvestatud riikliku järelevalve käigus. Kui kõik tingimused on aga täidetud, siis on vähemalt väärteomenetluses taoline foto või video tõepoolest iseseisev tõend. Seega saab see eelnevalt välja toodule tuginedes olla tõenäoliselt tõend ka kriminaalmenetluses. Sellest tekivad aga omakorda küsimused. Esiteks, kui riikliku järelevalve käigus salvestatud foto on iseseisev tõend, siis kuidas seda kriminaalmenetluses tõendina vormistada. Ning teiseks, milline tõendistaatus

---

¹⁵³ Väärteomenetluse seadustik. – RT I, 29.06.2022, 14.

¹⁵⁴ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 306.

¹⁵⁵ Koolmeister, I. jt. (koost). Ploom, T. VTMS § 31/1. – Väärteomenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.

¹⁵⁶ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 15.

¹⁵⁷ Kergandberg, E. KrMS § 63/1–11.3.

¹⁵⁸ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 337.

KrMS § 63 tähenduses on väärteomenetluse käigus salvestatud videomaterjalidel nende vormistamise mõttes.

Autori hinnangul saab nendele küsimustele vastata järgmiselt. Kuna KrMS § 63 lg 1 ei erista seda, milline on tõendina kasutatava foto päritolu, siis tuleb väärteomenetluse käigus saadud fotomaterjalid kriminaalmenetluses kasutamise korral vormistada nii nagu kõik muudki kriminaalmenetluses kasutatavad fotod, mille vormistamist autor töö teises peatükis käsitles. Väärteomenetluse videomaterjalide vormistamise aspekti kriminaalmenetluse tõenditena peab autor aga mõnevõrra keerukamaks.

Eeldusliku hüpoteesina võiks leida, et selliste videomaterjalide puhul tuleb siiski läbi viia vaatlus ning koostada vaatlusprotokoll KrMS § 87 tähenduses. Teisalt jääb autor endiselt enda varasemalt toodud seisukoha juurde, et vaatlusprotokolli puhul jääb kriminaalmenetluses tõendi mõistes objektiivsusest teatud määral puudu. See-eest leiab autor, et väärteomenetluses kogutud videomaterjalid saab kriminaalmenetluse seadustiku kontekstis kehtiva õiguse sätteid silmas pidades liigitada KrMS § 63 lõike 2 alla. Antud säte on piisavalt avatud, et lubada tõendina ka teiste menetlusliikide raames saadud materjale.

Siiski tuleb rõhutada, et asi ei ole nii lihtne. Nimelt, nagu autor ka eelnevalt on välja toonud, siis KrMS § 63 lõikest 2 tulenevaid vabatõendeid on võimalik kasutada üksnes kriminaalmenetlusliku tähendusega asjaolude tuvastamiseks. Seega selleks, et väärteomenetluse materjale kriminaalmenetluses tõendina kasutada, peavad need olema vormistatud mõne KrMS § 63 lõikes 1 loetletud tõendi vormis ehk liigituma rangeks tõendiks, mille alusel saab aset leida tõendamiseseme asjaolude tuvastamine¹⁵⁹. Kuna autori hinnangul pole vaatlus videomaterjalide puhul just kõige objektiivsem variant ning esimeses peatükis tehti järeldused, et videomaterjal on praktilises tähenduses siiski pigem tõendi lisa kui eraldiseisev tõend vormistuslikus mõttes, siis sellest ka järgnevalt lähtutakse.

Videomaterjalide ja fotode kui tõendamisel kasutatavate allikate kontekstis on asjakohane ka VTMS § 31⁴. Nimelt tuleneb selle lõikest 1, et kui menetleja tehtud foto, film või muu teabesalvestis vastab § 31 lg 1¹ punktides 1–3 sätestatule, siis võib see olla iseseisvaks tõendiks. Lõige 2 lisab, et fotografeerimise, filmimise või muu salvestamise juures viibinud isiku taotluse või selle puudumise kohta tehakse väärteoprotokolli või kiirmenetluse otsusele märge. Järgnevalt käsitletakse antud sätteid ka lähemalt.

---

¹⁵⁹ Kergandberg, E. KrMS § 63/1 ja 4.; RKKKo 01.03.2006, 3-1-1-142-05, p 10.

Esiteks tõstab autor esile lõikest 1 tuleneva täiendava aspekti § 31¹ lõigete 1–3 suhtes. Nimelt järeldub antud sättest, et lisaks muudele tingimustele olemaks iseseisev tõend, peab mistahes salvestis olema tehtud just menetleja poolt. Riigikohus on näiteks videomaterjali päritolu aspekti osas leidnud, et kui teistest väärteo materjalidest nähtub kinnitus, et videomaterjali päritolu ja muud andmed vastavad VTMS § 31 lõikele 1¹ ja §-le 31⁴, siis on tõendite hindamisel siiski menetlusnõudeid järgitud.¹⁶⁰

Lisaks eelnevale, VTMS § 31⁴ lg 2 seob fotode ja videomaterjalide vormistuse sarnaselt kriminaalmenetluse seadustikule protokollile või, vastavalt väärteomenetluse erisustele, kiirmenetluse otsuse olemasoluga. Teisalt aga võimaldab VTMS § 47 lg 1¹ protokollile asendada ka menetlustoimingu heli- või videosalvestisega, kui selleks on olemas menetlusaluse isiku poolt taasesitamist võimaldaval viisil antud nõusolek; salvestis sisaldab § 49 lõikes 2, lõike 4 punktis 1 ja lõikes 5 sätestatud andmeid ning kui salvestis sisaldab ka menetlusaluse isiku suulist kinnitust talle tema õiguste ja kohustuste selgitamise kohta või tema keeldumist kinnituse esitamisest. Lisaks tuleneb VTMS § 47 lõikest 1², et juhul kui isik ei ole nõus protokollile nimetatud salvestistega asendamisega, siis protokollitakse menetlustoiming VTMS-is ettenähtud korras.

Analüüsid eelnimetatud sätete sisu, siis saab nendest järeldada, et üldreegli järgi koostatakse väärteomenetluses siiski protokoll. Kuid kui on olemas vajalik nõusolek ning ka muud tingimused on täidetud, siis on menetlejal lubatud protokollile mitte koostada ja selle asemel kasutada väärteomenetluses tõendina ka heli- või videosalvestist. See viib omakorda aga tagasi selle juurde, et väärteomenetluse raames võivad videomaterjalid või ka fotod olla iseseisvad tõendid, kuid kriminaalmenetluse seadustik § 63 ei tunnista neid sellena.

Riigikohtu praktikast on võimalik leida lahendeid, kus kolleegium on samuti käsitlenud teiste menetlusliikide käigus kogutud tõendite kasutamist kriminaalmenetluses. Näiteks lahendis nr 3-1-1-101-16 analüüsiiti julgeolekuasutuste seaduse (JAS)¹⁶¹ alusel teabe kasutamist kriminaalmenetluses tõendina. Kolleegium sõnastas sellega seoses ühese seisukoha: „Kolleegium nõustub ringkonnakohtu seisukohaga, et kriminaalmenetluse seadustik ei sätesta nõuet, mille kohaselt tuleb mõnes muus menetluses (nt järelevalvemenetluses) tehtud toimingutega saadud teave, mis on vormistatud selles menetluses kehtivate nõuete järgi,

---

¹⁶⁰ RKKKo 05.10.2017, 4-16-6493/27, p 11.3.

¹⁶¹ Julgeolekuasutuste seadus. – RT I, 14.03.2023, 25.

kriminaalmenetluses kasutamiseks vormistada ümber analoogilise toimingu protokollis. Teistes menetlustes kogutud teave esitatakse kriminaalmenetluses oma esialgsel kujul.“¹⁶²

Tegemist on ühelt poolt väga konkreetse ja selge seisukohaga, millele tugineda ja mis esmapilgul justkui vastabki küsimusele, kuidas toimida väärteomenetluses kogutud materjalidega kriminaalmenetluslikus tõendamises. Autor peab aga vajalikuks rõhutada antud seisukoha olulist probleemkohta. Nimelt, kui KrMS § 63 lg 1 loetleb sõnaselgelt kriminaalmenetluses lubatavad tõendivormid, siis võib väita, et päris otseselt ei saa siiski olla mõeldav teise menetluse materjale kriminaalmenetluses tõendina kasutada nii, et nende vormistuslikku kuju ei muudeta.

Eriti teravalt tõusetub taoliste materjalide vormi mittemuutmise probleem esile selles kontekstis, et kriminaalmenetluses ei saa videosalvestisi ja fotosid pidada täielikult iseseisvateks tõenditeks. Seega ei nähtu praktilises tähenduses ka viisi, kuidas väärteomenetluse materjale nende muutmata kujul näiteks analoogia korras oleks võimalik tõenditena KrMS § 63 lõike 1 alla liigitada.

Magistritöö esimeses peatükis analüüsiti videosalvestiste ja fotode tõendusliku staatuse aspekti juures muuhulgas ka KrMS §-e 148–150, mis reguleerivad uurimis- või muu menetlustoimingu protokollis lisasid. Ka VTMS sisaldab sarnast sätet ja selleks on § 50, mille kohaselt võib vajadusel ning KrMS-is sätestatud korras talletada menetlustoimingu protokollis lisana tõendusteavet fotol, joonisel, filmil, heli- või videosalvestuses või muul viisil. Sellest tekib esiteks aga küsimus, et kui eelnevalt toodud sätete alusel (eelkõige VTMS § 47 lg 1¹) on võimalik protokoll salvestusega asendada, siis kuidas need sätted omavahel korreleeruvad. Teiseks, ning mis ehk olulisemgi, kas väärteomenetluses menetlustoimingu protokollis lisana VTMS § 50 mõttes vormistatud foto või videosalvestis saab sel juhul olla kriminaalmenetluses tõend ja millises vormis.

Autori hinnangul saab esiteks VTMS § 47 lg 1¹ ja § 50 tõlgendada selliselt, et § 50 annab võrreldes § 47 lõikega 1¹ justkui lisagarantii, et kogutud materjale saab võimalikult algsest kujul ja suurema tõenäosusega menetluses kasutada. Nimelt, kui menetlusalune isik peaks § 47 lg 1² alusel keelduma protokollis asendamisest salvestisega, siis on järelikult võimalik antud salvestis sellegipoolest esitada protokollis lisana.

---

¹⁶² RKKKo 10.04.2017, 3-1-1-101-16, p 21.

Riigikohus on oma praktikas lähtunud aga konkreetselt VTMS § 31 lõikest 1, mille kohaselt järgitakse väärteomenetluses tõendamisel ja tõendite kogumisel kriminaalmenetluse sätteid, võttes seejuures arvesse VTMS-i erisusi. Näiteks on Riigikohtu kriminaalkolleegium ühes 2019. aasta lahendis viidanud omakorda lahendile nr 3-1-1-116-10¹⁶³ ning sedastanud, et väärteomenetluse sündmuskoha vaatlusprotokoll on KrMS § 63 lg 1 mõttes käsitatav uurimistoimingu protokollina.¹⁶⁴ Lisaks on kriminaalkolleegium viidatud lahendis nr 3-1-1-116-10 öelnud, et väärteomenetluse nõuete kohaselt kogutud tõendit saab kriminaalmenetluses pidada lubamatuks üksnes väga erandlikel juhtudel.¹⁶⁵

Seega lubab Riigikohtu praktika väärteomenetluse tõendeid nende esialgsel kujul ka kriminaalmenetluses tõendina kasutada¹⁶⁶ ning praktika järgi lähtutakse lisaks dokumentide vormi osas VTMS § 31 lõikest 1¹⁶⁷. Teisisõnu võib vahejärgeldusena leida, et väärteomenetluse protokoll ja selle lisa (näiteks videomaterjal või foto) ei ole KrMS § 63 lg 1 tähenduses „muu dokument“, vaid samuti protokoll. Tuleb aga kahtlemata silmas pidada, et väärteomenetlus lähtub tõendite kontekstis küll KrMS-ist, kuid protokollide asendamine videosalvestusega on väärteomenetluse seadustiku erisus VTMS § 47 lg 1¹ järgi ning vastavalt VTMS § 31 lõikele 1 ei tohi seda eirata. Sellest ja eelpool järgeldatust lähtudes saab aga järgeldada, et juhul kui protokoll asendatakse videosalvestusega, siis on tegemist KrMS § 63 lg 1 tähenduses muu dokumendi ja mitte uurimistoimingu videosalvestisega, sest autori järgelduste kohaselt ei saa kriminaalmenetluses videosalvestis täielikult iseseisev tõend olla.

Jätkates teemakäsitlust, tuleb aga välja tuua ka järgmist. Nimelt, väärteomenetluse seadustiku § 50, mis nimetab väärteomenetluses videosalvestuse ja foto menetlustoimingu protokollide lisadena, selgitavad täpsustused viitavad üksnes kriminaalmenetluse seadustiku nendele sätetele, mis samuti reguleerivad selliseid materjale lisadena.¹⁶⁸ Teisalt tuleb märkida, et teose ilmumise ajal (2007)¹⁶⁹ ei olnud § 47 lõiked 1¹, 1² ja 1³ ning § 31 lg 1¹ ja § 31⁴ veel jõustunud nagu nähtub VTMS-i kehtivast redaktsioonist. Seega tuleb magistritöö autoril siinkohal taas toonitada ilmselget vajadust nii VTMS-i kui ka KrMS-i uute kommenteeritud väljaannete järele.

¹⁶³ RKKKo 10.03.2011, 3-1-1-116-10, p 8.

¹⁶⁴ RKKKo 17.10.2019, 4-18-6598/21, p 20.

¹⁶⁵ RKKKo 10.03.2011, 3-1-1-116-10, p 8.

¹⁶⁶ RKKKo 10.04.2017, 3-1-1-101-16, p 21.

¹⁶⁷ RKKKo 17.10.2019, 4-18-6598/21, p 20.

¹⁶⁸ VTMS § 50/1.

¹⁶⁹ Koolmeister, I. jt (koost). Väärteomenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.

Esimeses peatükis käsitleti muuhulgas ka jälitustoimingu videosalvestist kui võimalikku tõendit kriminaalmenetluses KrMS § 63 lg 1 järgi. Autor on senise analüüsi tulemusel jõudnud seisukohale, et väärteomenetluses kogutud videomaterjalid ja fotod saavad seaduse järgi olla kriminaalmenetluses kasutuses vaid väärteomenetlusliku protokolliga või muu sarnase lisadena. Seega on oluline selles kontekstis tõsta esile ka VTMS §-st 32 tulenevad jälitustoiminguga kogutud materjale reguleerivad erisätted.

Nimelt sätestab VTMS § 32 lg 1, et väärteomenetluses on tõendite kogumine jälitustoiminguga keelatud. Lõige 2 lisab aga, et kriminaalmenetluse käigus jälitustoiminguga kogutud tõendit võib väärteomenetluses tõendina kasutada asjas, milles on kriminaalmenetlus lõpetatud. Esiteks järeldub konkreetselt, et väärteomenetlus välistab jälitustoimingu rakendamise. Seega võib sellest tulenevalt omakorda leida, et juhul kui mingil põhjusel on siiski väärteomenetluse raames tõendeid kogutud jälitustoiminguga, siis ei saa selline materjal ühelgi viisil olla tõendina või tõendi lisana kasutatav ka kriminaalmenetluses.

VTMS § 32 lg 2 on samas aga üks vähestest väärteomenetluse ja ka kriminaalmenetluse seadustikes leiduvatest sätetest, mis otseselt käsitleb vastupidist olukorda ehk kriminaalmenetluse materjalide kasutamist tõendina väärteomenetluses. Sellise tõendi kohta on täpsustavalt mainitud, et peale selle, et vastav jälitustoiming tehti lõpetatud kriminaalmenetluses, peab tõendil olema väärteomenetluses ka tähtsus.¹⁷⁰ Viimast tingimust saab samastada eelpool analüüsitud kriminaalmenetlusliku tõendi asjakohasuse kriteeriumiga. Töö teema vaatest on säte oluline ka seetõttu, et KrMS § 63 lg 1 kohaselt on jälitustoimingu videosalvestis samuti kehtiva redaktsiooni järgi tõendina loetletud. Võttes aga arvesse analüüsi käigus tehtud järeldusi, ei saa ka jälitustoimingu protokolliga lisana vormistatud jälitustoimingu videosalvestist väärteomenetluses enne tõendina kasutada, kui vastava kriminaalmenetlus on lõpetatud.

Põhjused, et väärteomenetluse käigus koostatud protokoll koos sellele lisatud videomaterjali või fotodega VTMS § 50 tähenduses on kriminaalmenetluses tõendina kasutatav kui samuti uurimistoimingu protokoll (KrMS § 63 lg 1), siis on siinkohal vajalik analüüsida ka sellise dokumendi vormistuslikke küsimusi. VTMS § 51 lg 1 viitab justiitsministri määrusele nr 38, millega kehtestatakse kohtuvälise menetluse menetlusdokumentide näidisvormid¹⁷¹. Määruse

---

¹⁷⁰ Ploom, T. VTMS § 32/2.

¹⁷¹ Kohtuvälise menetluse menetlusdokumentide näidisvormide kehtestamine. JMm 01.01.2011 nr 38. – RT I, 31.12.2010, 39.

§ 2 lisade 6, 7 ja 14 kujul on leitavad vastavalt üldmenetluses menetlusaluse isiku ülekuulamise protokollile, väärteoprotokollile ja vaatluse protokollile näidismuud.

Kõikide määruse §-s 2 toodud võimalike näidismuude loetelust tõi autor konkreetsed variandid esile seetõttu, et kuna väärteo menetlustoimingute alla liigitub ka tõendite kogumine¹⁷², siis täiendab antud määrus VTMS § 31 ning § 47 lõikeid 1¹ kuni 1³. Nimelt nähtub antud näidismuude lähemalt vaadates tõsiasi, et menetlusaluse isiku ülekuulamise protokollile näidismuud ei sisalda vaikumisi viidet selle kohta, et protokollile on lisatud või õigemini, on võimalik lisada, täiendavaid materjale VTMS § 50 tähenduses. Lisana 7 viidatud vormis on aga näiteks olemas lahter „Muud tõendid ja andmed, mis on vajalikud väärteoasja lahendamiseks“. Eelduslikult saab seega nimetatud lahtrit kasutada protokollile lisadele viitamiseks, milleks VTMS § 50 lubab kasutada muuhulgas videomaterjale ja fotosid.

Lisa 14, mis tähistab vaatluse protokollile näidismuud, sisaldab erinevalt teistest nimetatutest viimase märkena aga selgelt võimalust lisada protokollile lisad. Jääb aga ebaselgeks, miks on otsustatud teistest vormidest lisade kasutamise võimalus välja jätta. Samuti märkab autor, et reguleerimata on vormistuslikus tähenduses olukorrad, mis alluvad VTMS § 31 lg-le 1¹, §-le 31⁴ ning § 47 lg-le 1¹. Kui aga menetlejal puuduvad selles vallas konkreetsed juhised, siis võib see mõjutada lõpuks ka menetlust. Need puudujäägid kanduvad seega omakorda ka selleni, mis kujul väärteomenetluse dokumente kriminaalmenetluses tõenditena vastu võetakse.

Tuginedes käesolevas alapeatükis analüüsitud ning selle pinnalt järeldatule saab kokkuvõtteks tõdeda, et kuigi väärteomenetluse ega kriminaalmenetluse seadustikud reguleerivad teatud määral väärteomenetluse raames kogutud materjalide kasutamist kriminaalmenetluses, on selgemate põhimõtete paika panemine jäänud kohtupraktika kanda. Väärteomenetluse tõendid saavad seega kriminaalmenetluses KrMS § 63 lg 1 tähenduses tõenditeks olla nimelt juhul, kui need on võimalik vormiliselt paigutada ühe antud sättes nimetatud tõendiliigi alla, sest üksnes ranged tõendeid on võimalik tõendamiseseme asjaolude tuvastamiseks kasutada¹⁷³.

Eelkõige on taolistel juhtudel seega tegemist uurimistoimingu protokolliga, mis võimaldab videosalvestusi ja fotosid kasutada protokollile lisadena või teisel juhul on tegu muu

¹⁷² Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 334 ja 284.

¹⁷³ Kergandberg, E. KrMS § 63/4.; RKKKo 01.03.2006, 3-1-1-142-05, p 10.

dokumendiga ning seda olukorras, kus menetlustoimingu protokoll on menetlusaluse isiku nõusolekul asendatud videosalvestusega (VTMS § 47 lg 1¹). Lisaks jääb autori käsitlusest kõlama tõsiasi, et seadusandja on jätnud reguleerimata mitmed olulised eelpool samuti nimetatud vormistuslikud aspektid, mis aga kindlasti vajavad seaduse tasandil sõnastamist, et lahendada välja toodud küsimuskohti.

3.2. Haldus- ja halduskohtumenetluse käigus saadud videomaterjalid ja fotod

Nagu käesoleva töö eelmistes peatükkides ja alapeatükkides juba tõdetud, ei nimeta kriminaalmenetluse seadustiku § 63 lõige 1 kõikidel juhtudel üksnes kriminaalmenetlusliku päritoluga võimalikke tõendiliike. Sel põhjusel võtab autor täiendavalt vääртеomenetluslike materjalide analüüsile lähema vaatluse alla ka haldus- ning halduskohtumenetluse käigus kogutud fotode ja videomaterjalide võimaliku kasutamise tõendite või tõendi lisadena kriminaalmenetluses.

Esmalt tuleb siinkohal aga täpsustada, milline on seos haldusmenetluslike ning kriminaalmenetluslike aspektide vahel ehk kuidas need menetlusliigid omavahel õiguslikus tähenduses seotud on. Nimelt nähtub halduskohtumenetluse seadustiku (HKMS) § 1 lõikest 3, et HKMS-is sätestatud juhtudel lähtutakse halduskohtumenetluse erisusi arvesse võttes hoopis tsiviilkohtumenetluse seadustikust¹⁷⁴ (TsMS)¹⁷⁵.

Antud seadustike seost on rõhutatud ka kirjanduses.¹⁷⁶ Samas sätestab HKMS § 1 lg 1 selgelt, et halduskohtumenetluses lahendatakse haldusasju ja § 2 lõikest 1 tuleneb, et eelkõige kaitseb halduskohtumenetlus isikuid täidesaatva võimu õigusvastase tegevuse eest. Seega on halduskohtumenetluse ja kriminaalmenetluse ühendavaks lüliks üksikisiku ja riigivõimu ebavõrdne staatus.¹⁷⁷

Antud alapeatüki sissejuhatusena ja nende menetlusliikide seose täiendavaks selgitamiseks toob autor välja ka järgmist. Haldus- ning süüteasjade eristamise peamiseks probleemiks on nimelt peetud küsimust, mille kohaselt tuleb eristada, kas tegemist on järelevalvelise

¹⁷⁴ Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 05.05.2022, 3.

¹⁷⁵ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 10.11.2022, 3.

¹⁷⁶ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 153.

¹⁷⁷ Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses, lk 15.

haldustegevusega või on tegu juba süüteomenetlusega, milleni omakorda eelnevalt viis halduskontroll.¹⁷⁸ Seega on põhjendatud järgnevalt lähemalt analüüsida ka halduskohtumenetluse käigus kogutud materjalide võimalikku tõendina kasutamist kriminaalmenetluses.

Enne halduskohtumenetluslike tõendite käsitlemist on aga oluline hinnata ka haldusmenetluslike tõendeid võimalikus kriminaalmenetluslikus tõendi tähenduses (KrMS § 63 lg 1). Tuleneb ju haldusmenetluse seaduse (HMS) § 71 lõikest 1 ning § 87 lõikest 1, et halduskohtumenetlusele eelneb üldjuhul vaidemenetlus HMS-i järgi.¹⁷⁹ Järelikult tuleb ka tõendite aspekti analüüsil pöörduda esmalt haldusmenetluse seaduse sätete juurde.

Nimelt võib HMS § 38 lg 2 kohaselt haldusmenetluses tõendiks olla menetlusosalise seletus, dokumentaalne tõend, asitõend, paikvaatlus, tunnistaja ütlus ja eksperdi arvamus. Lisaks on kirjanduses leitud, et tulenevalt haldusmenetluses kehtivast uurimisprintsiipest võib haldusmenetluses tõendusvahendiks olla igat liiki informatsioon.¹⁸⁰ Kriminaalmenetlus aga teaduspäraselt sellist põhimõtet päris samal kujul ei jaga ning üksnes KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud tõendiliigid on kriminaalmenetluses tõenditena lubatavad.¹⁸¹ Teisalt saab eeltoodust aga järeldada, et kui haldusmenetlus ei piira otseselt tõenditena kasutatava materjali liiki või vormi, siis annab see eelduslikult rohkem võimalusi selliseid materjale ka kriminaalmenetluses kasutada.

HMS ei maini aga kordagi mõisteid „videosalvestis“ või „foto“ ning puuduvad ka seadusesisesed viited kriminaalmenetluse seadustikule. Autor tõdeb, et selle põhjuseks on eelnevast samuti järeldatav, et haldusmenetluslikel (täpsemalt halduskohtumenetluslikel (HKMS § 1 lg 3)) aspektidel võib kohati olla tihedam sarnasusseos hoopis tsiviilkohtumenetluse reeglitega. Hinnates aga seda, kas ja kuidas saavad haldusmenetluse käigus kogutud videomaterjalid ja fotod potentsiaalselt olla tõenditeks kriminaalmenetluses, tuleb välja selgitada, kas sellises vormis tõendid on esmalt haldusmenetluses lubatavateks.

Nagu eelnevalt välja toodud, loetleb HMS § 38 lg 2 haldusmenetluses lubatavad tõendiliigid. Samas ei sätesta HMS erinevalt väärteomenetluse seadustikust ja kriminaalmenetluse seadustikust regulatsiooni selle kohta, et näiteks protokollile või muule tõendivormile on

---

¹⁷⁸ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 209.

¹⁷⁹ Haldusmenetluse seadus. – RT I, 13.03.2019, 55.

¹⁸⁰ Maurer, H. Haldusõigus. Üldosa. 14. tr. Tallinn: Juura 2004, lk 319.

¹⁸¹ Kergandberg, E. KrMS § 63/1.

lubatud juurde vormistada ka lisasid. Seega järeldub, et juhul kui üldse on haldusmenetluse raames tõendamisel lubatud kasutada video- või fotomaterjale, siis seaduse järgi on see võimalik üksnes siis, kui taolised materjalid liigituvad mõne HMS § 38 lõikes 2 nimetatud tõendiliigi alla. Teisalt ei tohi ka unustada eelmainitud uurimisprintsipiibist lähtumise põhimõtet.¹⁸²

Võttes aluseks HMS § 38 lõike 2 tõendiloetelu, siis saab eeldada, et haldusmenetluses ei olegi lubatud tõenditena videomaterjale ja fotosid kasutada. Seda seetõttu, et näiteks HMS § 18, mille lõiked reguleerivad menetlustoimingu protokoll ja selle vormistamist, ei maini võimalust toiming videosalvestada. Lisaks leiab autor, et kuna HMS ei nimeta ühelgi juhul videote või fotode kasutamise võimalust menetluse raames, ning seda ei tõendi ega ka tõendi lisadena, siis järelikult pole nende kasutamine ette nähtud.

Teatud ulatuses on siiski aga HMS §-st 39 võimalik leida mõningaid edasisi suuniseid. Nimelt viitavad HMS § 39 lõiked 1 kuni 4 tsiviilkohtumenetluse seadustiku nõuetele vastavuse kohustuslikkusele. Kuna siinkohal võtab analüüs suuna kohtumenetluslikele aspektidele ja seadustikele, siis peab autor vajalikuks teha vahejärelused konkreetselt haldusmenetluse käigus kogutud fotode ja videomaterjalide kasutamise kohta tõenditena kriminaalmenetluses.

Haldusmenetluse tõendiregulatsiooni võib ühest küljest pidada küllaltki piiratuks, kuid teisalt tunnistatakse selles tõenditena igat liiki informatsiooni¹⁸³. Seega järeldub, et kuigi video- ja fotomaterjalide kasutamine tõenditena ja ka lisadena on HMS-is täielikult reguleerimata, siis on võimalik neid haldusmenetluses siiski tõenditena arvesse võtta. Seda aga eeldusel, et need vormistatakse mõnes aktsepteeritavas vormis HMS § 38 lg 2 tähenduses. Kriminaalmenetluslikus mõttes tähendab see aga seda, et haldusmenetluse raames kogutud videomaterjalid ja fotod saavad KrMS § 63 lg 1 kohaselt tõenditeks vormistuslikult olla näiteks „muu dokument“ või „muu teabetalletus“.

Jätkates analüüsi aga halduskohtumenetluslikest aspektidest, tuleb esiteks välja tuua asjaolu, et halduskohtumenetlus ristub vägagi tsiviilkohtumenetluslike põhimõtetega ja seda illustreerib juba eelmainitud HMS § 39. Halduskohtumenetlusliku tõendi mõistet defineerib HKMS § 56 lõige 1, mille järgi on tõend halduskohtumenetluses igasugune teave, mis on seaduses sätestatud menetlusvormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb

---

¹⁸² Maurer, H. Haldusõigus. Üldosa, lk 319.

¹⁸³ Maurer, H. Haldusõigus. Üldosa, lk 319.

kindlaks muuhulgas menetlusosaliste nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud ning muud asja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud. Lisaks täpsustab aga sama sätte lõige 2 selle, milliseid tõendeid täpsemalt peetakse lubatavateks ehk teisisõnu on halduskohtumenetluses tõenditena kasutatavad HKMS-is lubatud tõendid ja TsMS §-des 251–305 nimetatud tõendid.

Lähtudes käesoleva töö teemast ehk põhifookusest videomaterjalidel ja fotodel tõenditena, on asjakohane siinkohal mainida TsMS § 272 lg 1, mis selgitab dokumentaalse tõendi tähendust tsiviilmenetluses ja tulenevalt eeltoodust seega ka halduskohtumenetluses. TsMS § 272 lg 1 sätestab: „Dokumentaalne on igasugune kirjalikult, pildistamisega või video-, heli- või elektroonilise salvestusega või muu andmesalvestusega jäädvustatud dokument või muu sellesarnane andmekandja, mis sisaldab andmeid asja lahendamiseks tähtsate asjaolude kohta ja mida on võimalik kohtuistungil esitada tajutaval kujul.“ Antud lõige täiendab oluliselt järeldust selle kohta, kuidas tõlgendada videote ja fotode vormistuslikku poolt halduskohtumenetluses.

Arvestades haldusmenetluse ja halduskohtumenetluse seadusjärgset tihedat olemuslikku seost (HMS § 71 lg 1 ja § 87 lg 1), järeldub eelnimetatud sättest seega, et kõikvõimalikud videomaterjalid ja fotod on dokumentaalsed tõendid lisaks halduskohtumenetlusele ka haldusmenetluses. Ning seega kinnitab antud asjaolu ka järeldust, et KrMS § 63 lg 1 kontekstis saavad taolised materjalid olla „muud dokumendid“ või „muud teabetalletused“.

Olemasolevas kirjanduses hakkab paraku ikka ja jälle silma tõsiasi, et seadustele tehtud viited ei vasta enam kehtivatele redaktsioonidele, mis võib kohati olla küllaltki eksitav. Siiski on võimalik seejuures leida viiteid küll ammustele Riigikohtu lahenditele, mis kõigest hoolimata on asjakohased ka antud juhul näiteks tõendiküsimuse analüüsil. Nimelt on kirjanduses tõendiregulatsiooni täienduseks viitega Riigikohtu 1995. aasta määrusele rõhutatud, et halduskohtumenetluse otsust ei tohi põhjendada tõenditega, mida haldusorgan ei tohi haldusakti põhjendamisel kasutada ehk teisiti öelduna ei ole kohtutel lubatud haldusakti peale esitatud kaebuse läbivaatamisel kasutada tõendit, mis ei olnud juba haldusakti andmisel lubatud.¹⁸⁴ Viimati täheldatud põhimõtte võib teatud juhtudel kitsendada aga omakorda ka võimalikke kriminaalmenetluses lubatavaid materjale. Seda sel põhjusel, et kui kohus peaks otsustama, et mõni haldusmenetluses kasutatud video- või fotomaterjal ei olnud lubatavaks

---

¹⁸⁴ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 216.; RKHKm 20.10.1995, III-3/1-23/95, lk 2.

tõendiks, siis ei saa see järelikult olla lubatav ka halduskohtumenetluses ning seega ka kriminaalmenetluses.

HKMS ei reguleeri küll olukordi, kas ja millal on lubatud selles menetluses kogutud materjale kasutada tõendina kriminaalmenetluses, kuid HKMS § 65 sätestab tingimused nii-öelda vastupidiseks olukorraks. Nimelt tuleneb HKMS § 65 lõikest, et halduskohtumenetluses võib kohus arvestada tõendina ka haldus- või süüteomenetluses protokollitud või salvestatud ütlusi või kirjalikult või suuliselt antud seletusi. Samas on täpsustatud, et muus menetluses kogutud tõendeid ei saa arvestada automaatselt ning halduskohtumenetluses tuleb nende usaldusväärsust ja asjakohasust siiski eraldi hinnata.¹⁸⁵ Autor leiab, et siit saab järeldada analoogia korras olulise põhimõtte ka kriminaalmenetluses kasutatavate teiste menetluste materjalide osas ehk et ka seal ei tohi unustada tõendite oluliste kriteeriumite kontrollimist, isegi juhul, kui antud tõendid on eelnevalt sarnase kontrolli läbinud.

Tõendiproblemaatika seisukohast on oluline saada selgust ka juba eelpool põgusalt mainitud halduskohtumenetluse ja süüteomenetluse piiritlemise küsimuses. Seejuures on kirjandusest leitavad viited küllaltki ammustele Riigikohtu lahenditele. Nendest võib erinevate menetluste eristamise kriteeriumitena välja tuua näiteks menetlusstaadiumi ja seega pädevuse ulatuse (Riigikohtu 25.10.2004. a lahend nr 3-3-1-29-04)¹⁸⁶; õigussuhte valdkonnalise kuuluvuse ja pädevust määratlevate normide sisu (Riigikohtu 30.04.2004. a lahend nr 3-3-1-77-03)¹⁸⁷ ning süüteomenetluse faktilise alustamise ajahetkest lähtumise (Riigikohtu 25.03.2004. a lahend nr 3-3-4-2-04)¹⁸⁸.¹⁸⁹ Üldplaanis võib seega öelda, et üks menetlusliik võib toimingute käigus minna üle teiseks menetlusliigiks ning nende piiritlemise vajaduse korral tuleb võtta arvesse eelnevalt nimetatud tingimusi.

Kuna aga taoline piiritlemine on eriti aktuaalne järelevalvelise haldustegevuse ja sellele potentsiaalselt järgneva süüteomenetluse kontekstis¹⁹⁰, siis võtab autor järgnevalt lähemalt analüüsida konkreetselt järelevalvemenetluse käigus kogutud videomaterjalide ja fotode staatuse võimalike kriminaalmenetluslike tõenditena. Esiteks tuleb aga märkida, et ka korrakaitseadus (KorS) § 1 lg 2 järgi kohaldatakse KorS-is reguleeritud haldusmenetlusele

---

¹⁸⁵ Merusk, K., Pilving, I. (koost). Kaljumäe, S. HKMS § 65/2. – Halduskohtumenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2013.

¹⁸⁶ RKÜKo 25.10.2004, 3-3-1-29-04, p 11 ja 12.

¹⁸⁷ RKÜKo 30.04.2004, 3-3-1-77-03, p 19-25.

¹⁸⁸ RKEKm 25.03.2004, 3-3-4-2-04, p 8-13.

¹⁸⁹ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 209.

¹⁹⁰ Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse, lk 209.

HMS-i sätteid ning § 1 lõikest 4 tulenevalt määrab õigusliku aluse valiku riikliku järelevalve menetluse või süüteo menetluse vahel meetme objektiivne eesmärk.¹⁹¹

Korraldusseadus sätestab mitmes paragrahvis korraldusorganile võimaluse oma tegevust jäädvustada pilti või heli salvestava seadmega (KorS § 49 lg 5¹ ja § 51 lg 6¹). Lisaks on KorS § 34 lg 1 kohaselt Politseil või muul korraldusorganil õigus ohu väljaselgitamiseks ja tõrjumiseks või korralduse rikkumise kõrvaldamiseks kasutada pilti edastavat või salvestavat jälgimisseadmetist. Andmekaitse Inspeksioon on öelnud, et peale selle kasutatakse korralduses ja süüteo menetluses ka näiteks vormi-, raja- ja pardakaameraid, droone ning muid kaasaskantavaid seadmeid, mis on mõeldud foto- või videojäädvustuseks.¹⁹² Seega on järelevalve käigus võimalik luua mitmeid erinevaid videomaterjale ja fotosid.

Nimetatud salvestustehnikate kasutamise eesmärgina on rõhutatud, et Politsei teeb seda menetlustoimingu või riikliku järelevalve meetme kohaldamise protokollimiseks ja tõendite kogumiseks.¹⁹³ Tõendite kogumise osas ei ole antud juhul aga täpsustatud, millise menetlusliigi raames kasutatavate tõendite kogumist silmas on peetud. Samas nähtub sellest, et järelevalve menetluse ja süüteo menetluse piir ongi kohati niivõrd õhuke, et ka tõendite kogumisel on seda erisust tihti keeruline määratleda.

Andmekaitse Inspeksioon on aga eristamise põhimõttena nimetanud teavitamise nõuete ja kasutamise tingimuste arvestamise. Täpsemalt on öeldud: „Inspeksiooni hinnangul, kui kaamerat kasutatakse valimatult kõige ümbritseva jäädvustamiseks, näiteks linnas liikuva patrullauto pardakaamera või tänaval jalutava politseiniku vormikaamera abil, siis tuleks kohaldada KorS § 34 reegleid. Kui aga parda- või vormikaamera lülitatakse sisse sündmuskohal konkreetse juhtumi menetluse raames toimuva jäädvustamiseks, saab tegemist olla meetmete kasutamise protokollimise või tõendi jäädvustamisega.“¹⁹⁴ Sellest sõltub omakorda aga see, kas ja millisel kujul on taolised salvestused tõendite või tõendi lisadena lubatavad kriminaalmenetluses.

---

¹⁹¹ Korraldusseadus. – RT I, 06.08.2022, 16.

¹⁹² Juhend kaamerate kasutamise kohta. Andmekaitse Inspeksioon 2021, lk 26. – https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (04.02.2023).

¹⁹³ Juhend kaamerate kasutamise kohta. Andmekaitse Inspeksioon 2021, lk 26. – https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (04.02.2023).

¹⁹⁴ Juhend kaamerate kasutamise kohta. Andmekaitse Inspeksioon 2021, lk 27. – https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (04.02.2023).

Just viimati nimetatud põhjusel pidas autor vajalikuks veidi pikemalt tuua välja ka nende menetlusliikide piiritlemise problemaatika. Nimelt nähtub kohtupraktikast mõneti sarnaselt eelmistes töö peatükkides tõdetule, et kohtud on üksnes maininud asjaolu, et tõenditena on kasutatud üht või teist liiki salvestusi (sh vormikaamera salvestusi). Näiteks võib taolist tõsiasja näha Riigikohtu lahendist nr 1-22-510/38¹⁹⁵, Viru Maakohtu otsusest nr 1-22-7329/7¹⁹⁶ ning Tartu Ringkonnakohtu lahendist nr 1-22-1809/42¹⁹⁷. Lahenditest jääb paraku aga väljaloetamatuks, millise menetlusliigi staadiumis konkreetne materjal koguti ning kas toimikus on käsitatud seda iseseisva tõendina või lisana.

Teisalt võib eeldada, et vormikaamera ja muude taoliste materjalide kogumise vahendite kasutamise puhul ei olegi alati üheselt määratletav, millisest hetkest on videost näha endiselt korrakaitse tegevus ja millal on alustatud süüteomenetluse raames tehtava jäädvustusega. Sel põhjusel on sellise salvestuse kriminaalmenetlusliku tõendiliigi staatuse osas võimalik järeldada, et olenevalt materjali sisust ja võimalikust eelnevast vormistusest saab see KrMS § 63 lg 1 tähenduses olla nii uurimistoimingu videosalvestis kui ka muu dokument või muu teabetalletus.

Täienduseks eelnevalt järeldatule peab autor vajalikuks välja tuua, et Riigikohtu praktikas on vormikaamera kasutamist tõendamisel või üldisemalt menetluses käsitletud küllaltki varieeravas kontekstis. Näiteks Riigikohtu lahendis nr 1-19-8007/33 aastal 2020 on üksnes menetluse käigu kirjelduses täheldatud, et maakohus oli tuvastanud politsei vormikaamera salvestuse alguskellaaja¹⁹⁸, kuid rohkem antud salvestust lahendis ei analüüsita.

Riigikohtu lahendis nr 1-21-3307/43 on kolleegium vormikaamera salvestust seostanud aga kannatanu ütluste jäädvustamisega¹⁹⁹ ning lahendis nr 1-21-5229/34 on vormikaamera salvestust kasutatud nii vastuolude välja toomiseks kui ka tõendamisel²⁰⁰. Samuti on Riigikohtu määruses nr 1-22-510/38 mainitud, et maakohtus kasutati tõendamisel muuhulgas politsei vormikaamera salvestust.²⁰¹ Seega paraku ei nähtu Riigikohtu praktikast ühest seisukohta politsei vormikaamera tõendusliku staatuse osas, kuigi selle puhul võib

---

¹⁹⁵ RKKKm 16.12.2022, 1-22-510/38, p 2.

¹⁹⁶ VMKo 29.11.2022, 1-22-7329/7, lk 2 ja 3.

¹⁹⁷ TrtRnko 21.09.2022, 1-22-1809/42, p 3.1. ja 3.5.

¹⁹⁸ RKKKo 13.10.2020, 1-19-8007/33, p 3.

¹⁹⁹ RKKKo 21.10.2022, 1-21-3307/43, p 5 ja 9.

²⁰⁰ RKKKo 11.11.2022, 1-21-5229/34, p 3 ja 8.

²⁰¹ RKKKm 16.12.2022, 1-22-510/38, p 2.

samaaegselt olla tegemist nii järelevalvemenetlusliku kui ka kriminaalmenetlusliku materjaliga.

Lisaks eelnevale on politsei vormikaamerate, erinevate valvekaamerate ja muude videosalvestuste puhul oluline aspekt ka see, mis salvestuselt reaalselt näha ja ka kuulda on. Seda nii sellest vaatest, et kui videos isik midagi justkui järelevalvelise tegevuse käigus räägib või lausa üles tunnistab ning samas see sama olukord võib sujuvalt kriminaalmenetluseks muutuda, siis mis saab selle isiku kriminaalmenetluslikest õigustest (näiteks lähtudes KrMS §-dest 34 või 38). Teine aspekt on aga see, et selline video võib olla sageli ka hoopis kaudseks tõendiks ning videos räägitav tekst seega otseseks tõendiks sõltuvalt sellest, mida materjal konkreetselt kajastab²⁰². Paraku jääb sellest aga täienduseks töö teises peatükis käsitletule küsimus sellest, et kuidas hinnata sellise otsese tõendi usaldusväärsust kui video on selles tähenduses üksnes kajastaja ning hinnata saab vaid seda, mis videost nähtub.

Kõikide nende ja eelnevate aspektide eraldi välja toomisel peab autor vajalikuks veelkord rõhutada, et loogika politsei vormikaamera ning teiste järelevalve käigus kogutud videomaterjalide ja fotode märkimise puhul iseseisvate tõenditena on mõistetav ning autor ei eita, et kahtlemata on nende materjalide kasutamine tõendamisel põhjendatud ja väga vajalik. Probleemkoht seisneb aga KrMS § 63 lg 1 mõneti vastuolulises kontseptsioonis just videosalvestiste ja fotode tähenduses ning üldisemalt kõikvõimalike videote ja fotode vormistuslikus staatuses ning praktilises kasutamises.

Võttes arvesse käesolevas peatükis käsitletud seisukohti ning autori analüüsi, saab haldus- ning halduskohtumenetluse raames kogutud videomaterjalide ja fotode kui kriminaalmenetluses kasutatavate tõendite osas järeldada järgmist. Vormikaamera ja teiste taoliste salvestusvahenditega kogutud videomaterjalid on võimalik KrMS § 63 lg 1 kontekstis liigitada eelkõige kui „muu dokument“ või „muu teabetalletus“. Sama põhimõtte kohaldub ka igasuguste fotode suhtes. Kuna aga näiteks vormikaameraga salvestatud video võib tõenduslikus tähenduses asetseda järelevalve- ja kriminaalmenetluse piirimail, siis saab korrektse vormistamise tingimustes tulla kõne alla selle käsitlemine ka kui uurimistoimingu videosalvestis KrMS § 63 lg 1 tähenduses.

Vormistuslike nõuete järgimisel tuleb aga kõikide eelnimetatud materjalide puhul lähtuda nii tsiviilkohtumenetluse, halduskohtumenetluse kui kriminaalmenetluse seadustikust ning sellest

---

²⁰² Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus, lk 172.

tõusetuvadki suures osas antud valdkonna probleemkohad ja mõningad välja toodud vastuolud. Konkreetselt nende materjalide kriminaalmenetluslikust tõenditena kasutamisest lähtudes leiab autor, et taaskord taandub probleemkoht KrMS § 63 lg 1 sõnastusele, mis ei ole kooskõlas erinevate video- ja fotomaterjalide (sh videosalvestise) kriminaalmenetluslike vormistamise ja edaspidise menetluses kasutamise praktiliste kriteeriumitega.

Kokkuvõte

Videosalvestised ja fotod tõenditena KrMS § 63 lg 1 tähenduses on temaatika, mis ühest küljest võib paista justkui väga konkreetse ja üheselt mõistetavana, kuid käesoleva magistritöö analüüsi tulemusel saab tõdeda, et nii see siiski pole. Väga palju esineb vastuolusid kriminaalmenetluse seadustiku sätete vahel seadustikusiseselt kui ka kohtupraktika ja seadustiku põhimõtete vahel. Järgnevalt võtab autor kokku töö käigus tehtud järeldused ning antakse vastused magistritöö uurimisküsimustele.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli koostada põhjalik analüüs videosalvestiste ja fotode kui võimalike iseseisvate tõendite olemuslikest aspektidest, sh uurida nende vormistuslikke eripärasid, et lõpptulemusena oleks magistritööl lisaks teoreetilisele ja teaduslikule väärtusele ka praktiline mõõde. Selle käigus väljendus täiendavalt ka töö siht tuua välja kehtiva seadusandluse ja kohtupraktika puudujääke ning vastuolulisi probleemkohti, millele magistritöö lahendusi pakkus. Kõige üldsõnalisemalt väljendudes said autori hinnangul magistritöö eesmärgid täidetud ning see väljendub töö uurimistulemuste pinnalt tehtavatest järeldustest.

Töös kasutati teoreetiliste aspektide analüüsimiseks nii eesti– kui ka ingliskeelset õiguskirjandust. Eelkõige lähtuti teemakohases õiguskirjanduses ning seaduste kommentaarides toodud seisukohtadest, kuid magistritöö lõplike järeldusteni aitasid autoril jõuda lisaks ka erinevad õiguslikud analüüsid, artiklid ning muidugi Eesti ja ka välismaised regulatsioonid. Magistritöö sisu praktilisema allikmaterjalide loetelu moodustas kohtupraktika ning seejuures käsitleti kõikide kohtuastmete lahenditest tulenevaid seisukohti.

Magistritöö tuumprobleemi vastuse ja peamise järeldusena leiti aga pärast kohtupraktika ning õiguskirjanduse uurimist ja tõlgendamist järgmist. Videosalvestisena tuleb KrMS § 63 lg 1 tähenduses käsitada üksnes uurimistoimingu, kohtuistungiga ja jälitustoiminguga videosalvestisi nagu see sõnaselgelt sättes kirjas on. Fotona see-eest on antud sätte kontekstis lubatud arvestada kõikvõimalikke fotomaterjale. Teisalt ja mis kõige olulisem, nii foto kui videosalvestis on iseseisvad tõendiliigid vaid seaduse teoreetilisest tähendusest ning olukordades, mil võimalike vastuolude kõrvaldamiseks tuleb võrrelda videosalvestist või fotot nende lahutamatuks osaks oleva protokolliga või muu taolise dokumendiga. Seega seaduse praktilises tähenduses ning kohtute seisukohtadega kooskõlas olemiseks on videosalvestisi ja fotosid õigem käsitleda lisadena.

Lisaks järeldus esimeses peatükis, et nende materjalide sisulist tõenduslikku staatust on kohtupraktikas analüüsitud vähe ning nähtub sagedast mõiste „videosalvestis“ ekslikku kasutamist. Autor tõdes veel ka, et kriminaalmenetluse seadustiku § 63 lg 1 vajab teos tehtud järeldustele tuginedes sõnastuse muudatust, et muutuda kohtupraktikaga kooskõllalisemaks.

Võrreldes Eesti tõendiregulatsiooni Ameerika Ühendriikide ja Ühendkuningriigi õigusega, leiti, et neis riikides on põhiohk tõendi asjakohasusel, usaldusväärsusel ja kvaliteedil, mitte niivõrd konkreetsetel tõendivormidel. Ning leides seoseid eri õiguskordade vahel, järeldas autor, et Eesti õiguse tähenduses videosalvestised ja fotod kategoriseeruksid Anglo–Ameerika õiguses aga hoopis üldtähenduslikumalt kujutavate või tõeliste tõendite alla.

Põhjuseel, et töö esimeses peatükis tehtud järeldused on tihedalt seotud magistr töö teises peatükis analüüsitud vormistuslike küsimustega, siis sellest tulenevalt võtab autor järgnevalt kokku ka järgmise töö suurema järelduse, milleni jõuti magistr töö teises peatükis. Nimelt tuleb lähtudes eelnimetatud järeldusest ning samuti eluliselt realistlikest aspektidest leida, et videosalvestised ja fotod ei saa täielikult eraldiseisvalt olla kriminaaltoimikusse või ka teistesse kriminaalmenetluslikesse dokumentidesse vormistuslikult lisatud.

Selle järelduse lähemaks selgituseks tuleb aga lisada järgmist. Nimelt on nende materjalide puhul paratamatult vajalik kasutada mõnda teabe– või andmekandjat. Lisaks peab nende juures omakorda olema nähtav selle konkreetse materjali päritolu, käitlusahel ja dokumentatsioon, mis vastava videosalvestise või foto sisule ning selle asjakohasusele konkreetse kriminaalmenetluse raames viitab. Seega tuleb videosalvestised ja fotod kriminaalmenetluses vormistada kas mõne muu tõendiliigi lisadena või koostada konkreetse materjali juurde eraldi protokoll.

Veel leidis autor, et video– ja fotomaterjale on lubatud parandada vaid kvaliteedi tõstmise eesmärgil ja ajaliselt kuni nende lisamiseni kriminaaltoimikule. See seostub omakorda autentsuse aspektiga, mille hindamisel lähtutakse materjali metaandmetest. Seadustest nähtub aga paraku selgelt, et puudub nn süvavõltsinguid käsitlev regulatsioon, mis on probleemiks põhjuseel, et tehnoloogia areneb kiiresti ja samas puudub ka teemakohane kohtupraktika.

Konkreetsemalt fotode ja videosalvestiste vormistuslike aspektide osas järeldas autor töö järgmist: foto ja selle negatiiv tuleb lisada kriminaaltoimikule, kuid samas tuleb foto fail lisada digitaalsel kujul ka e-toimikusse; kriminaalmenetluse seadustikuga ka määrused ei

nimeta videofaili vormistamise kriteeriumeid füüsilise toimiku puhul; fotol peab olema järjekorra number ja sellele peab olema lisatud lühike mitteõiguslik selgitus (sh kasutatud tähiste selgitus) ning foto puhul ei oma tähtsust, millise vahendiga foto on tehtud, kuidas ilmutatud või avaldatud.

Teoreetilisemast aspektist lähenedes leiti veel ka, et seaduses puuduvad täpsemad digitaalseid tõendeid käsitlevad erisätted ning kuigi on vaieldud, kas fotod ja videomaterjalid vajavad vaatlusprotokolli, siis autori hinnangul ei saa vaatlusprotokolli algse materjaliga võrreldes pidada piisavalt objektiivseks. Samas järeldus taaskord, et sellegipoolest tuleb need materjalid vormistada eelnevalt mõne muu protokolli lisana, et neid üldse menetluses kasutada oleks võimalik. Sellest tulenevalt leiabki autor, et vajalik on seadusemuudatus KrMS § 63 lg 1 sõnastuses ehk tuleb täpsustada, et fotod ja videosalvestised ei saa täielikult iseseisvad olla, sest selline muudatus aitaks lahendada ka mitmeid vormistuslikke küsimusi, mida autor töös analüüsis.

Järgmine magistritöö uurimistulemuste pinnalt tehtav järeldus käsitleb teiste menetlusliikide käigus kogutud videomaterjalide ja fotode kasutamist tõenditena kriminaalmenetluses. Nimelt saab osaliselt positiivse tähelepanekuna tõdeda, et väärteomenetluse seadustikus on vähemalt videomaterjalide kasutamine tõenditena väärteomenetluses küllaltki detailselt ja optimaalselt reguleeritud. Paraku ei saa sama öelda haldusmenetluse seaduse ja halduskohtumenetluse seadustiku sätete kohta. Viimase puhul kanduvad puudujäägid seadustes aga konkreetselt üle ka kriminaalmenetluse tõendiregulatsiooni selgusele ja kohaldatavusele, sest nende menetlusliikide eristamise piiri võib olla keeruline tajuda. Tegelikult võib samamoodi ka väärteomenetlus olla kriminaalmenetlusega tihedalt seotud ning seetõttu ongi autori hinnangul vajalik muuta KrMS § 63 lg 1 tõendiliikide loetelu sõnastust üheselt mõistetavamaks.

Võttes konkretiseeritumalt kokku järeldused muude menetlusliikide materjalide kriminaalmenetluslike tõenditena kasutamise kohta, siis magistritöös leiti, et eelkõige saab selliseid materjale käsitleda KrMS § 63 lg 1 kehtiva redaktsiooni mõttes vastavalt muude dokumentide või muude teabetalletustena. Töös järeldus, et kriminaalmenetluse seadustik ei reguleeri väärteo-, haldus- ega halduskohtumenetluses kogutud materjalide kasutamist kriminaalmenetluses. Kohtupraktikast aga selgus, et väärteomenetluse tõendid on tõenditena kriminaalmenetluses lubatavad ja et neid tuleks esitada tõendi algsel kujul. Väärteomenetluse protokolli ja selle lisa tuleb seega käsitada kriminaalmenetluslikus tähenduses samuti protokolli ja mitte näiteks muu dokumendina. Täiendavalt järeldus, et olukord on vastupidine

aga juhul, kui väärteomenetluses asendatakse protokoll videosalvestusega, sest siis on see materjal käsitatav muu dokumendina. Üldisemalt leiti, et oluline on see, et väärteomenetluse raames kogutud materjal liigituks kriminaalmenetluses tõendina kasutamiseks mõne KrMS § 63 lg-s 1 toodud tõendiliigi alla.

Haldus- ja halduskohtumenetluslike tõendite kriminaalmenetluses kasutamise osas leidis autor, et peamine probleemkoht seisneb järelevalvelise haldustegevuse ja süüteomenetluse piiritlemises. Sellest tulenevalt saavad ka näiteks politseiametnike vormikaamera salvestused sõltuvalt nende sisust ja eelnevast vormistust olla KrMS § 63 lg 1 tähenduses nii uurimistoimingu videosalvestised, muud dokumendid või muud teabetalletused. Haldusmenetluslike tõendite osas leiti veel ka, et kriminaalmenetluses kasutamiseks peab teisest menetlusest pärinev tõend olema esmalt lubatav ka selles eelmises menetluses ning sarnaselt väärteomenetluslikele materjalidele, on vajalik, et fotod ja videod oleksid paigutatavad mõne KrMS § 63 lõikes 1 nimetatud alternatiivi konteksti.

Nagu nähtub ühest magistritöö eesmärgist, siis pidas autor töö kirjutamisel ja selle lõpptulemuse saavutamisel silmas asjaolu, et magistritöö võiks olla praktikutele edaspidi suuremal või vähemal määral juhiseks videosalvestiste ja fotode tõenditena kasutamisel. Kuna töös on teemat käsitletud nii nende olemuslikust staatusest tõendiliikidena lähtudes kui ka näiteks foto- ja videomaterjalide vormistuslikke küsimusi, siis usub autor, et selline mitmevaateline lähenemine annab tööle ka mitmekülgse väärtuse. Töös tõstatati esile aga ka muudatusi ja uuendusi vajavaid aspekte ning seda nii seadusi kui ka valdkonnaspetsiifilist kirjandust silmas pidades. Autor loodab, et käesolev magistritöö annab selleks suuna.

Video Recordings and Photos as Evidence

Summary

Estonian Code of Criminal Procedure section 63 subsection 1 lists items of evidence which can be used as evidence in the context of criminal procedure. These are so-called firm evidence like the Supreme Court of Estonia has stated and only those could really be used when proving something in the criminal procedure. The evidence which are not listed in subsection 1 could be used to prove facts at issue in criminal proceedings according to Code of Criminal Procedure section 63 subsection 2.

When it comes to the main issue of this master's thesis it must be first explained that video recordings and photos are also listed in section 63 subsection 1 as items of evidence. On the other hand, in the Code of Criminal Procedure there could be found sections 148–150 which regulate different materials like for example video recordings and photos as extras. This raises questions whether to consider video recordings and photos according to section 63 subsection 1 or according to the statement that these are just extras to other evidence.

Also, what has been questioned is what should be taken into consideration when formulating these materials in the procedural files and using them in court. What is more, what are the possibilities when using video materials and photos collected in other types of proceedings such as civil and administrative procedures as evidence in the criminal procedure.

Those are the main questions the author of this work has stated and which the master's thesis provides analysis and conclusions to. In the process of this the author has used a variety of different sources such as Estonian, American and English regulations, judicial literature, articles, analyses, comments on legal provisions and of course the practise of all three steps of Estonian Court System.

The author would also like to point out that the subject of the thesis can definitely be considered actual and relevant because evidence, no matter the time, are being collected constantly throughout Estonia and used in different procedural documents and in courts. Therefore it is very important that this aspect is being analysed.

The previously named research questions lead the reader to the aim of this master's thesis which is to find solutions to those problems and mismatches in the legal provisions. By doing this the author hopes to also create practical guidelines to practices on how to manage video recordings and photos as evidence in the criminal procedure. The aim is also to point out the main mismatches and wantages which arise from different sections of the Code of Criminal Procedure and between other laws and the Code.

The method the author has used could be described as a combination of collecting the information from court practise, interpreting the information in the light of regulations and with the support of statements from judicial literature and therefore making conclusions on the basis of all this information. So, the thesis provides different perspectives before making final conclusions.

The author has divided the analysis into three main chapters. The first chapter of the thesis concentrates on the core question – the judicial evidential status of both video recordings and photos. In this chapter the author also looks into the law and evidential traditions of the United States of America and of the United Kingdom. The focus of the second chapter is on the questions of how to formulate these materials, how they should be managed and used in court. What is more, the aspects of authenticity and the chain of custody are being analysed. The third and final chapter is about whether and how the videos and photos collected in other types of processes could be used as evidence in the criminal procedure.

In the first chapter the author has pointed out that there is quite litte court practice which could explain the evidential status of video recordings and photos. In spite of that, it must be clarified that in the means of section 63 subsection 1 of the Code, only the video recordings of acts of procedure, court hearing or acts of surveillance could be classified as video recordings.

The problem is that both video recordings and photos are also mentioned as extras in the Code in sections from 148 to 150 and therefore there is no one concrete statement previously made on how they should be taken – as evidence or as extras. It has been said that these materials could be taken into consideration independently only when compairing them to the protocol to which they have been added. What is more, video recording has been considered to be inseparatable part of the protocol.

The author has also analysed the evidential regulations of the United States of America and of the United Kingdom in comparence with the Estonian principles to give more perspectives. Unlike Estonian Code of Criminal Procedure, those Anglo–American justice systems do not categorize admissible evidence not so much by form but by more general criteria. Also, it could be stated that the main emphasise on which evidence is admissible is on whether the evidence is relevant, trustworthy and how good is its quality.

To add, the author concluded that video recordings and photos in Estonian criminal procedural law could be categorized as demonstrative and real evidence in the context of foreign law as they help to illustrate other evidence but also they could hold direct information about relevant aspects of the case. To sum up the first chapter, it is concluded that it can be agreed that video recordings and photos are independent evidence but only in the theoretical context of law and not in the practical meaning.

The second chapter of the work disserts the questions about formulating video recordings and photos, the criterium of authenticity and all that in the context of what conclusions were made in the first chapter. As for the authenticity, it could be said that the main aspect is correct documentation of the origin of materials, how and when they have been handeled and by who et cetera. In other words, the so–called chain of custody must be detailed in order to ensure the integrity of evidence and so that it could be trusted that the evidence has not been manipulated.

When it comes to formulating photos and video recordings there could be found sections like 148 to 150 in the Code which directy state that when needed, those materials could be added as extras to some protocol for example. But on the other hand, it has been said and can be agreed that there is no need for observation protocol to these materials as this is not as objective as the recordings themselves.

Even though the author agrees on the aspect of objectivness, it can be clearly concluded that recordings and photos can not be totally independent when using them in the procedural files. It is because as these are digital evidence, they must be presented either printed on paper or on some kind of information carrier and therefore there also must be protocol or other document to explain shortly and neutrally what is being shown on these materials.

What else is important to point out, is the lack of regulations on how the video recordings should be physically added to procedural files. To compare, the legislative powers have clearly stated that when the negatives have been used to develop photos, they must be added to the files and digital versions of the photos must be added to the e-file system. The author would also like to emphasise that it has been previously said that this is a problem that digital evidence do not have relevant specific regulations on their formulating aspects and therefore applying the general rules could bring up controversies.

It also must be explained that the correctness of formulating and using those kind of materials in the procedure is necessary to protect people's procedural rights and on the other it must be remembered that according to the Code of Criminal Procedure the court can decline taking an evidence into consideration when it is not mentioned in the accusation or defence act.

The third chapter of the thesis pays attention to the evidence which have been collected in other types of procedures and whether and how they could be also used as evidence in the criminal procedure. The author analysed the evidence of misdemeanour procedure and administrative procedure. Firstly, the Code of Criminal Procedure does not mention the evidential status of materials from other procedures and therefore the answer must be found from court practise and judicial literature.

One of the biggest difference from the criminal procedure when looking into the regulations of the Code of Misdemeanour Procedure is the fact that section 31 subsection 1¹ allows to use the video recording made in state supervision without the protocol. And also, according to other sections the protocol could be replaced with the video recording when necessary criteria have been followed. But it must be taken into consideration that these possibilities are specific to this type of procedure.

As for the photos it can be concluded that because the Code of Criminal Procedure section 63 subsection 1 does not specify what kind of photos are evidence, the photos collected in the misdemeanour procedure could be said to be applied to this also. Therefore it has been concluded in the thesis that materials collected in the misdemeanour procedure could be categorized as other documents or other information preservers.

Before pointing out the main conclusions and statements about the evidence from other procedures, the author would like to stop on the evidence of administrative procedure. What is

very important to mention is that it has been said that it could often be quite difficult to determine whether some action was made as state supervision or already as an act of misdemeanour or criminal procedure. One example are the video footages from the uniform cameras of the police officers because the footage does not determine by itself in which procedure it was made.

It can be concluded that from the context of what the footage shows and how it was formulated, the recording could either be a video recording of the procedural act or an other document or an other information preserver in the meaning of section 63 subsection 1 of the Code of Criminal Procedure. Like photos from misdemeanour procedure, there are no specific rules on using the photos in criminal procedure.

What is more, it was stated in the analysis that in order to be used in the criminal procedure, it is important that the materials have been previously confirmed to be admissible in the pre-steps of administrative procedure. But also it was concluded on the basis of the sources that even so the materials can not be applied automatically and in every procedure the relevancy of the materials must be overchecked.

To clarify the conclusions made and pointed out, the author would like to mention some other additional important aspects about of the third chapter. The Supreme Court of Estonia has stated that the evidence from other types of procedures can be used in their original form as evidence in the criminal procedure. In spite of that, the author can not look pass the conclusions previously made in the thesis.

In accordance to that, it must be emphasised that even though the materials can be used in their original form and could be categorized under different items of evidence in the Code of Criminal Procedure section 63 subsection 1, the main evidential status of any video material or photo do not change. In other words, all video recordings or footages and photos should be taken as extras and not as totally independent evidence because those kind of materials need some type of document or protocol to which they have been added.

One of the aims of this thesis was to create guidelines for the practics and give a thorough analysis on the topic which could also point out wantages arising from the regulations. The author believes that all these main aims have been fulfilled as it was shown how many aspects of this subject are not regulated at the moment or are not regulated enough. It was also shown

how the practise of courts is quite controversial in some cases or on the other hand, there is very litte practise and no clear statements. What is more, the author faced the fact that there is not very much time relevant judicial literature as the judicial comments and books have mainly been written in according to previous redactions of laws and court practise.

From the more positive side it can be said that the thesis hopefully helps to understand the evidential status of video recordings and photos better and also helps to emphasise the need for change in regulations to fix the controversies and wantages which could be seen right now. On the other hand, it can be agreed that the practise of courts provides many fundamental statements which were very helpful for the author to make final conclusions in the thesis. To conclude, the aims of the thesis and the style of analysis could be said to have been quite versatile and therefore the author finds that the thesis owns both theoretical and practical value in the future.

Kasutatud kirjandus

1. Allen, C. Evidence. 2. tr. London: Cavendish Publishing Limited 1996.
2. Analüüs isikute põhiõiguste tagamisest ja eeluurimise kiirusest kriminaalmenetluses. Tartu Ülikool 2013. – https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/analuus_isikute_pohioiguste_tagamisest_ja_eeluurimise_kiirusest_kriminaalmenetluses.pdf (14.02.2023).
3. Antson, A. Elektroonilise side andmete säilitamise põhiseaduspärasus. – Õiguskeel 2022/1.
4. Card, R. Card and English on Police Law. 16. tr. Oxford: Oxford University Press 2022.
5. Cole, G. F., Smith, C. E., DeJong, C. The American System of Criminal Justice. 16. tr. Boston: Cengage Learning, Inc. 2022.
6. Davies, M. Davies, Croall & Tryer's Criminal Justice. 5. tr. Harlow: Pearson Education Limited 2015.
7. Dennis, I. The Law of Evidence. 5. tr. London: Sweet & Maxwell 2013.
8. Hall, D. E. Criminal Law and Procedure. 4. tr. New York: Delmar Learning 2004.
9. Johnston, E., Smith, T. Criminal Procedure and Punishment. 2. tr. Saltford: Hall and Stott Publishing Ltd 2020.
10. Juhend kaamerate kasutamise kohta. Andmekaitse Inspeksioon 2021. – https://www.aki.ee/sites/default/files/dokumendid/kaamerate_juhend_10.11.2021.pdf (04.02.2023).
11. Karu, K. Tehisintellekti keerukad küsimused. – Juridica 2021/1.
12. Kergandberg, E. jt. Sissejuhatus kohtumenetluse õpetusse. Eesti kohtumenetlusõiguse võrdluspilt. Tallinn: Juura 2008.
13. Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
14. Kergandberg, E., Sillaots, M. Kriminaalmenetlus. Tallinn: Juura 2006.
15. Koolmeister, I. jt. (koost). Väärteomenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2007.
16. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 367 SE seletuskiri. – <https://advokatuur.ee/uploads/files/SK%20KrMS%20revisjon.pdf> (15.02.2023).
17. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. 770 SE I seletuskiri. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d5492f26-424d-42ad-83e4->

- cce202a5524d/Kriminaalmenetluse+seadustiku+ja+teiste+seaduste+muutmise+seadus
(05.12.2022.)
18. Kriminaalmenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku muutmise seadus. 367 SE
algatamise seletuskiri. – <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/d10291ef-980a-4b1d-8852-bab30d7e25f3/Kriminaalmenetluse+seadustiku+muutmise+ja+sellega+seonduvalt+teiste+seaduste+muutmise+seadus+%28kriminaalmenetluse+seadustiku+revisjon%29>
(14.02.2023).
19. Kriminaalmenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise
seaduse eelnõu. 599 SE I seletuskiri. –
<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ab9521d9-5558-45b8-c93a-b5122208c53b/Kriminaalmenetluse+seadustiku+muutmise+ja+sellega+seonduvalt+teiste+seaduste+muutmise+seadus> (01.12.2022).
20. Kurm, M. Tõendite kogumisel dubleerimise vältimine kohtu- ja kohtueelses menetluses.
Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016. –
<https://www.just.ee/oigusloome-arendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon>
(04.02.2023).
21. Krüger, U. Kriminaalmenetlus: tõendamine kohtueelses menetluses. Üldkäsitlus. Tallinn:
Sisekaitseakadeemia 2006.
22. Lindmäe, H. Menetlustaktika I. Tartu: Juristide Täienduskeskus 1995.
23. Lõhmus, U. Põhiõigused kriminaalmenetluses. 3. tr. Tallinn: Juura 2019.
24. Lõhmus, U. Teabehange tõendina kriminaalmenetluses. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi
10. aprilli 2017. a otsus asjas 3-1-1-101-16. – Juridica 2017/2.
25. Lõhmus, U. Tõendi lubatavus ja välistamine kriminaalmenetluses. Kui loogiline on Eesti
tõendamissüsteem? – Juridica 2014/9.
26. Maurer, H. Haldusõigus. Üldosa. 14. tr. Tallinn: Juura 2004.
27. Merusk, K., Pilving, I. (koost). Halduskohtumenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn:
Juura 2013.
28. Pilve, J. Kaitsja juurdepääs kriminaalmenetlusliku jälitustegevusega kogunenud
materjalile Eesti kohtueelses menetluses. Mida nõuab direktiiv 2012/13/EL? – Juridica
2018/8.
29. Riigi Teataja. Kõik kohtumenetlused. Kriminaalkohtumenetlus. –
<https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/kriminaalkohtumenetlus.html> (12.10.2022).
30. Satariano, A., Mozur, P. The People Onscreen Are Fake. The Disinformation Is Real. –
The New York Times 07.02.2023. –

<https://www.nytimes.com/2023/02/07/technology/artificial-intelligence-training-deepfake.html> (19.04.2023).

31. Sepp, H. Varasemad teistsugused ütused tõendina võistlevas menetluses. Kriminaalmenetluse seadustiku, *common law* ja Strasbourgi kohtu praktika võrdlus. – *Juridica* 2011/8.
32. Sillaots, M. Kohtulik uurimine ja tõendamisvõimalused kriminaalmenetluses. – *Juridica* 2012/8.
33. Sotsiaalkindlustusamet. Kuidas koguda tõendusmaterjali kogetud lähisuhtevägivalla kohta? Abistavad juhtnöörid tõendite kogumiseks kriminaalmenetluses. Sotsiaalkindlustusamet, *sine anno*.
34. Tehver, J. Digitaalsete tõendite kasutamise võimaldamine. Analüüs. Justiitsministeeriumi kriminaalmenetluse revisjon 2016. – <https://www.just.ee/oigusloomearendamine/kriminaalmenetlusoiguse-revisjon> (04.02.2023).
35. Tikk, T., Aaspõllu, A. Füüsilised tõendid isikuvastaste kuritegude lahendamisel. Tallinn: Sisekaitseakadeemia 2015.

Kasutatud õigusaktid

36. 22. mai 2012. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/13/EL, milles käsitletakse õigust saada kriminaalmenetluses teavet. – ELT L 142.
37. Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – <https://www.law.cornell.edu/rules/fre> (15.04.2023).
38. Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_402 (15.04.2023).
39. Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).
40. Ameerika Ühendriikide föderaalne tõendamismäärustik (*Federal Rules of Evidence*). *Notes of Committee on The Judiciary, House Report No. 93-650*. – https://www.law.cornell.edu/rules/fre/rule_1001 (15.04.2023).
41. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
42. Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 05.05.2022, 3.
43. Haldusmenetluse seadus. – RT I, 13.03.2019, 55.
44. Julgeolekuasutuste seadus. – RT I, 14.03.2023, 25.

45. Kohtuistungite helisalvestamise ja digitaalse protokollide vormistamise kord. JMm 23.12.2017 nr 26. – RT I, 20.12.2017, 9.
46. Kohtule dokumentide esitamise kord. JMm 19.11.2022 nr 59. – RT I, 16.11.2022, 3.
47. Kohtuvälise menetluse menetlusdokumentide näidisvormide kehtestamine. JMm 01.01.2011 nr 38. – RT I, 31.12.2010, 39.
48. Korrakaitse seadus. – RT I, 06.08.2022, 16.
49. Kriminaalmenetluse koodeks. – RT I 2004, 27, 176.
50. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I 2003, 27, 166.
51. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 20.05.2016, 6.
52. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 20.05.2016, 7.
53. Kriminaalmenetluse seadustik. – RT I, 22.12.2021, 45.
54. Kriminaalmenetluse seadustiku ja teiste seaduste muutmise seadus. – RT I, 19.03.2015, 1.
55. Prokuratuuriseadus. – RT I, 02.06.2020, 8.
56. Nõuded kriminaaltoimikule ja kaitseakti näidisvormi kehtestamine. JMm 29.01.2016 nr 39. – RT I, 26.01.2016, 8.
57. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 10.11.2022, 3.
58. Väärteomenetluse seadustik. – RT I, 29.06.2022, 14.
59. Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/contents> (15.04.2023).
60. Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/1> (15.04.2023).
61. Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/part/11/chapter/3> (15.04.2023).
62. Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/133> (15.04.2023).
63. Ühendkuningriigi kriminaalmenetluse seadustik (*Criminal Justice Act of 2003*). – <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/44/section/137> (15.04.2023).

Kasutatud kohtupraktika

Riigikohtu lahendid

64. RKHKm 20.10.1995, III-3/1-23/95.
65. RKEKm 25.03.2004, 3-3-4-2-04.
66. RKÜKo 30.04.2004, 3-3-1-77-03.
67. RKÜKo 25.10.2004, 3-3-1-29-04.
68. RKKKo 01.02.2006, 3-1-1-142-05.
69. RKKKo 07.03.2007, 3-1-1-127-06.
70. RKKKo 05.12.2008, 3-1-1-63-08.
71. RKKKo 07.05.2009, 3-1-1-21-09.
72. RKKKo 10.03.2011, 3-1-1-116-10.
73. RKKKo 04.05.2011, 3-1-1-33-11.
74. RKKKo 29.11.2013, 3-1-1-105-13.
75. RKKKo 19.02.2015, 3-1-1-1-1-15.
76. RKKKo 02.07.2015, 3-1-1-36-15.
77. RKKKo 07.11.2016, 3-1-1-82-16.
78. RKKKo 01.02.2017, 3-1-1-109-16.
79. RKKKo 10.04.2017, 3-1-1-101-16.
80. RKKKo 05.05.2017, 3-1-1-114-16.
81. RKKKo 05.10.2017, 4-16-6493/27.
82. RKKKo 05.10.2018, 1-17-3858/68.
83. RKKKo 05.10.2018, 1-17-5760/47.
84. RKKKo 17.10.2019, 4-18-6598/21.
85. RKKKo 13.10.2020, 1-19-8007/33.
86. RKKKo 10.06.2022, 1-18-437/725.
87. RKKKo 21.10.2022, 1-21-3307/43.
88. RKKKo 11.11.2022, 1-21-5229/34.
89. RKKKm 16.12.2022, 1-22-510/38.

Ringkonnakohtute lahendid

90. TlnRnKo 27.08.2013, 1-12-11986/23.
91. TrtRnKo 08.05.2020, 1-17-7802/146.
92. TrtRnKo 16.04.2020, 1-19-1883/34.
93. TrtRnKo 03.11.2021, 1-20-3017/268.
94. TrtRnKo 22.12.2021, 1-21-5782/24.
95. TlnRnKm 09.05.2022, 1-22-2465/8.
96. TlnRnKm 20.06.2022, 1-22-3565/6.
97. TlnRnKo 24.08.2022, 1-21-8911/30.
98. TrtRnKo 21.09.2022, 1-22-1809/42.

Maakohtu lahend

99. VMKo 29.11.2022, 1-22-7329/7.

Ühendkuningriigi kohtulahend

100. R v. Maqsd Ali. R v. Ashiq Hussain, [1966] 1 QB 688.